

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Könyvnyomdák Budapesten.

- I. kerület (Vár).**
M. kir. Államnyomda
 Nándor-tér 1.
M. kir. tud. Egyetemi ny.
 Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).**
Bagó M. és Fia
 Ponty-utca 4.
Goldberger Ignác
 Fő-utca 23.
Heisler Jaroslav
 Várkert-rakpart 1.
Ilauszky József
 Bomba-tér 4.
Keller Dániel
 Attila-utca 63.
Müller K. (Münster K.)
 Albrecht-út 3—5.
Wesselyni Géza
 Zsigmond-utca 11.
- III. kerület (Ó-Buda).**
Bartalits Imre
 Remete-hegy.
Bichler I.
 Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton
 Serfőző-utca 10.
- IV. kerület (Belváros).**
Barcza József
 Váci-utca 66.
Belvárosi könyvnyomda
 Váci-utca 81.
Buschmann Ferenc
 Koronaherceg-utca 8.
Franklin-Társulat magy.
 irod. int. és könyvny.
 Egyetem-utca 4. és
 Vármege-utca 11—13.
Goszler Gyula
 Aranykéz-utca 1.
Hunyadi Mátyás ny.
 Zöldfa-utca 43.
Langer Ede és Fia
 Zsibarus-utca 1.
Luszt Sándor
 Váci-utca 44.
M. kir. posta- és táv. ny.
 Főposta-épület.
Mercur kő- és könyvny.
 Királyi Pál-utca 9.
Nagy Sándor
 Papnövelde-utca 8.
Id. Poldini Ede és Társa
 Irányi-utca 1.
Quittner József
 Károly-körút, központi
 városház.
Róth József
 Újvilág-utca 6.
Singer Lipót
 Károly-körút 24.
Süsz Dávid
 Fővám-tér 5.
Székesfővárosi ház ny.
 Központi városház.
Ullmann József
 Régi posta-utca 4.
- V. kerület (Lipótváros).**
Bendiner A.
 Arany János-utca 18.
Budapesti h. é. v. nyomd.
 Lipót-körút 22.
Czettel és Deutsch
 Bálvány-utca 12.
Hamburger és Birkholz
 Csáky-utca 13.
Hermes könyvny. r.-t.
 Báró Atzél-utca 2.
Hungária-könyvnyomda
 Váci-körút 34.
Juhász és Haas
 Tükkör-utca 5.
Kálmán M. és Társa
 Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fiai
 Vadász-utca 26.
Károlyi György
 Kálmán-utca 5.
Iff. Kellner Ernő
 Csáky-utca 9.
Kertész József
 Mária Valéria-utca 11.
Kollmann Fülöp
 Arany János-utca 34.
Krausz Lajos
 Váci-körút 20.
Krausz S. és T.
 Zoltán-utca 11.
Légrády Testvérek
 Váci-körút 78.
Lengyel Lipót
 Vadász-utca 35/a.
Lőw Ede
 Váci-körút 80.
Magyar Hirlap nyomd.
 Honvéd-utca 10.
Márkus Samu
 Báthory-utca 20.
Magy. kir. postatakarék-
 pénztár nyomdája
 Hold-utca 4.
Pallas irod. és nyomd. r.-t.
 Kálmán-utca 2.
Pesti Könyvnyomda-
 Rézsvénytársaság
 Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-Társulat
 Könyvnyomdája
 Dorottya-utca 14.
Pollák Elkán
 Nagykorona-utca 21.
Pollák M. Miksa
 Akadémia-utca 15.
Schlesinger és Kállai
 Bálvány-utca 18.
Thália-nyomda
 Csáky-utca 2/b.
Vincze és Bartók
 Bálvány-utca 15.
- VI. ker. (Terézváros).**
Beer E. és Társa
 Aradi-utca 8.
Berkovits János
 Teréz-körút 40—42.
Brózsza Ottó
 Váci-körút 17.
Ehrnstein Mór
 Laudon-utca 4.
Engel S. Zsigmond
 Vörösmarty-utca 56.
Európa, irod. és ny. r.-t.
 Ó-utca 12.
Fővárosi nyomda stb. r.-t.
 Podmaniczky-utca 39.
Fried és Krakauer
 Dalszínház-utca 10.
Friedmann Á.
 Gyár-utca 54.
Fuchs Samu és Társa
 Podmaniczky-utca 27.
Gergely Miksa
 Váci-körút 19.
Glückselig M.
 Hunyady-tér 7.
Goldschmiedt Lipót
 Révay-utca 6.
Gross és Grünhut
 Gyár-utca 32.
Herrman Ignác
 Szerecsen-utca 20.
Hornyánszky Viktor
 cs. és kir. udv. könyvny.
 Aradi-utca 14.
Kápolnai Adolf
 Teréz-körút 5.
Kassinó Jakab
 Király-utca 26.
Kaufmann és Vojtitz
 Vörösmarty-utca 52.
Korvin Testvérek
 Révay-utca 14.
Kunovics Vilmos és Fia
 Teréz-körút 38.
Löbl Dávid és Fia
 Andrássy-út 19. és
 Nagymező-utca 26.
Minerva ny. (tul. Gansi Zs.)
 Szerecsen-utca 7/9.
M. á. v. menetjegy-ny.
 Csengery-utca 33.
Markovits és Garai
 Lázár-utca 13.
Muskát Béla
 Teréz-körút 27.
Nádas A.
 Desseswffy-utca 45.
Neumayer Ede
 Proféta-utca 7.
Orsz. közp. közs. ny. r.-t.
 Váci-körút 61.
Pollacsek Mór
 Dávid-utca 5.
Poporul Román nyomd.
 Vörösmarty-utca 60/a.
Posner K. Lajos és Fia
 Csengery-utca 31.
Radó Izor
 Szerecsen-utca 13.
- Rigler József Ede r.-t.**
 Rózsa-utca 55.
Schmelcz Izidor
 Izabella-utca 70.
Schmidl Sándor
 Szerecsen-utca 6.
Spinner Illés
 Desseswffy-utca 43.
Szántó J.
 Új-utca 6.
Székely Viktor
 Dávid-utca 4.
Vigyázó Tivadar
 Váci-körút 39.
Wellesz Béla
 Új-utca 37.
- VII. (Erzsébetváros).**
Ádám Herman
 Dohány-utca 1.
Árpád kő- és könyvny.
 Valero-utca 9.
Athenaeum ir. ny. r.-t.
 Kerepesi-út 54.
Bárd J.
 Miksa-utca 17.
Biró-nyomda
 István-tér
Deutsch József
 Károly-körút 7.
Elek Lipót
 Kertész-utca 37.
Erzsébetvárosi könyvny.
 Dohány-utca 1.
Farkas Testvérek
 Akácza-utca 61.
Galltzenstein H.
 Dohány-utca 68.
Garai Mór
 Károly-körút 3.
Gelléri és Székely
 Kerepesi-út 34.
Gonda és Társa
 Akácza-utca 50.
Grünwald Ödön
 Wesselényi-utca 4.
Hedvig S.
 Dohány-utca 12.
Kellner Gerson
 Csányi-utca 13.
Krammer Lipót
 Csömöri-út 44.
Löbl Mór
 Király-utca 27.
Löblovitz Zsigmond
 Csömöri-út 54.
Márián György
 Rottenbiller-utca 56.
Nagel István
 Vörösmarty-utca 17.
Neuwald Illés
 Dohány-utca 44.
Pannonia-nyomda
 Rombach-utca 8.
Propper Leó
 Erzsébet-körút 35.
Reich Ármin
 Dohány-utca 84.
Roth és Krausz
 Kertész-utca 23.
- Rubin Izidor**
 Király-utca 15.
Spatz Henrik
 Dob-utca 55.
Spitzer Márk
 Klauzál-utca 31.
Stern Péter
 Kazinczy-utca 35.
Vasvári és Társa
 Csömöri-út 13.
Wendt és fia
 Károly-körút 19.
Wiesinger József
 Wesselényi-utca 30.
Zeisler M.
 István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).**
Anglo-nyomda
 Baross-utca 47.
Budapesti Hirlap nyomd.
 Rökk Szilárd-utca 4.
Corvin-nyomda
 Baross-utca 4.
Özv. Fried Ignáczné
 József-utca 14.
Fritz Ármin
 József-körút 9.
Hell I. Ede
 Luther-utca 4.
Klein Vilmos
 Kerepesi-út 73.
Kohn Simon
 József-körút 5.
Kossuth Lajos-nyomda
 Ujvársátér 5.
Milly Rankó
 Futó-utca 44.
Othon-nyomda
 Mária-utca 42.
Révai és Salamon
 Üllői-út 18.
Rózsa Kálmán és Neje
 Szentkirályi utca 30.
Schulcz Adolf
 Baross-utca 81.
Stephanum ny.
 Szentkirályi-utca 28a.
Szent Anna-nyomda
 Baross-utca 66—68.
Szent László-nyomda
 Rökk Szilárd-utca 28.
Weissenberg Ármin
 József-körút 16.
- IX. ker. (Ferencváros).**
Engelmann Mór
 Vámház-körút 15.
Harsány Emil
 Lónyay-utca 7.
Műszaki ir. és ny. r. t.
 Soroksári-utca 5.
Pátria-nyomda r.-t.
 Üllői-út 25.
- X. kerület (Kőbánya).**
Első kőbányai könyvny.
 Jászberényi-út 1.
Lőrinczi F.
 Maglódi-út (Oyjtűtő-togház).
Merendiák Károly
 Liget-tér 4.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Tóth István.
- Abrudbánya**
Róth Ferencz.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Alaó-Lendva**
Balkányi Ernő.
- Apatin**
Gasz Mátyás.
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyors-sajtó-nyomda (tul.: Kepich Zsigmond).
Gör. kel. egyházmegyei nyomda.
Gyulai István.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
- Aranyos-Maróth**
»Dóczi-nyomda (tulajd.: Némédi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Bács-Almás**
Vogl M.
- Bács-Kula**
Berkovits Márk.
- Bács-Topolya**
Wilheim Miksa.
- Baja**
Kazal J.
Kollár Agoston.
Nánay Lajos.
Rajkovics Károly.
- Balassa-Gyarmat**
Balassagyarmati könyvnyomda r. t. (v. b.)
Halyák István.
Darvai Ármin.
Wertheimer Zsigmond.
- Balászfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Ábrahám Mór.
- Barcs**
Skríbanek N.
- Bártfa**
Blayer M.
- Battonya**
Ruber István.
- Békkés**
Bárá Drechsel Géza.
- Békkés-Csaba**
Corvina-ny. (Szihelaszky József).
Lepage Lajos.
Povázsay testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroska).
Engel Jenő.
- Besztercze**
Baciu A.
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Hungaria-ny. (tul. Sonnenfeld Mór).
Machold F.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tul.: Trattner H. és tsai).
Ciurcu és társa.
Gáborny és társa.
- Brezsnóbánya**
Kreisler J.
- Budaörs** (Promontor)
Leopold és Klein.
- Buziás**
Ullmann F.
- Csákvona**
Grádl Péter.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Cservenka**
Boros György.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton
utóda: Dreznánd Viktor.
Szvoboda József.
- Csongrád**
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné).
Weisz Márk.
- Csorna**
Kokas és Neumann.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czepléd**
Nagy Elek
Sebők Béla.
- Dárda**
Frank Béla.
- Debreczen**
Adler Józsefné.
Csokonai nyomda-rt.
Drobschart és Popovits.
Hoffmann és Kronovitz.
Horovitz Zsigmond.
Hungaria-nyomda.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés**
Bernát Nándor.
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger és Ulmann.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Devecser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditró**
Ditró és Szárhegy közseg-nyomdája.
- Dombóvár**
Dombóvári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).
- Dunaföldvár**
Somló Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsu.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Erseki lyceumi nyomda.
Lőw Sámuel.
- Enying**
Polltzer Jenő.
- Eperjes**
Kösch Árpád.
Pannonia-ny. (tul.: Kahn M.)
- Érsekújvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Mártonfi L.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
»Hunnia-nyomda
- Fehértemplom**
Kulin Péter.
Wunder J.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Felső-Vissó**
Schiffmann H.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg G.
Mohovich Emidio
Unio könyvnyomdai műintézet (tulajdonos: Hegyi Jenő).
- Fogarás**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galánthai könyvny. (tul.: Neufeld Soma).
- Galgóc**
Szold Jakab.
Sternier Adolf.
- Gödöllő**
Schultz József.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Létz János és Társa.
- Gyoma**
Kner Izidor.
- Gyöngyös**
Herzog Á. E.
Hevesmegy. Lapok ny.
Sima Dávid.
- Gyöngy**
Engel József.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Gróf Gyula.
Györegyházmegyei könyvnyomda.
Heckenast György.
Láng Jenő.
Pannonia-könyvnyomda (tul.: Szávay és Raab).
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Püspöki lyc. nyomda (bérlet: Papp György).
VOLTZ B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Dorog**
Grünfeld Mózés
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger Ferencz.
- Halmi**
Friedmann Herik.
- Hátaszeg**
Ideál-könyvnyomda.
- Hatvan**
Hoffmann M. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhelyi Híradó ny.
Vásárhely és Vidéke nyomdája.
- Holics**
Malovany József.
- Homonna**
Waller H. és Társa.
- Huszt**
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Kanyó Antal utóda.
Neumann Jakab.
- Kalocsa**
Jurcsó Antal.
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancovics Gyuláné.
Kéthelyi Miksa és Társa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Bergmann Mihály.
Szódi S.
- Kassa**
Breitner Soma.
Koczányi Béla.
László Béla.
Lukács Gusztáv.
Vitéz Adolf.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Első Kecskeméti Hirlap-kiadó és Nyomda-Részvénytársaság.
Pestmegyei Hirlap.
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Tóth László (tulajd.: Fekete Mihály).
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózés.
- Király-Helmeccz**
Klein József.
- Kisbér**
Haftl Kálmán.
- Kis-Czell**
Ményhárt Julia és fia.
- Kis-Jenő**
Gallovics Jenő.
- Kis-Kőrös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Illés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhof Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája. (tul.: Magyar Mihály.)
Oámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Gutenbergy nyomda.
Magyar Polgár nyomdája. (tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Stief Jenő és Társa.
Zobácz Ferencz.
- Komárom**
Hacker Richárd.
Hungaria-nyomda
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szénássy János.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöcbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
Paxner és Biron.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes.
Feigl Gyula.
- Kún-Szent-Márton**
- Lengyel-tóti**
Galamb Zoltán
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
Schultz I. nác.
- Lippa**
Mähr Emil.
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Lőw Dezső.
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losonczy Sándor.
Roth Simon.
- Lugos**
Floreá János.
Szidon József.
Traunfelner Károly.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Kováts Antal.
Neumann József.
- Malaczká**
Wiesner Alfréd.
- Marczali**
Mizsúr Ádám.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Berger Miksa.
Sichermann Mór.
Vider és Rosenthal.
- Margitta**
Hungária könyvnyomda (tul.: Pollák Lajos).
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (tul. Benkő László).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberger G. A.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Braun J.
Gyikó Károly.
- Miava**
Haas Mór.
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolcz**
Boros Benő.
Forster, Klein és Ludvig.
Minerva ny. (tul.: Hirsch-bein Adolf.)
Stamberger Bernát.
Stamberger Lajos.
Sugár és Társa.
Szelényi és Társa.
- Módos**
Hoffmann Béla.
Lustein Márkus.
- Mohács**
Blandi János.
Rosenthal Márk és Fia.
- Moór**
Moóri könyvnyomda.
- Moson**
Grünfeld Ignác.
- Munkács**
Grünstein Mór.
Káhn és Fied.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Mura-Szombat**
Ujházi Miksa.
- Nagy-Atád**
Grünberger Antal.
- Nagy-Bánya**

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL:

Budapest, V., Hold-utca 7.

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.

Egyes szám ára 40 fillér.

TÓTFALUSI KIS MIKLÓS EMLÉKEZETE.

Szép ünnepet ült 19-én Kolozsvár nyomdászsága, kikhez — úgy az ünnep előkészítésében, mint annak kivitelében — szívesen csatlakoztak egyes lelkes irodalmi férfiak, első helyen említve ezek között *Gyalui Farkas* egyetemi m. tanárt, ki nem szünt meg buzogni, hogy a nagyhirű régi könyvnyomtató emléke a későbbi kornak is megőriztessék.

A XVII. században élt hírneves magyar könyvnyomtató és betűmetsző tudvalevőleg a kolozsvári házsongárdi temetőben nyugoszsza örök álmát hányattatott keserves élete-folyása után. A kolozsvári nyomdászok ezelőtt tíz évvel dr. *Gyalui Farkas* indítványára, élükön *Ruzicska Gyulával*, lelkes mozgalmat indítottak, hogy *Tótfalusi Kis Miklós* sirja új emlékkövel jelöltessék meg. Ezen idő alatt lankadatlan buzgósággal fáradtak *Ruzicska*, *Ferenczi Zoltán* és *Gámán Zsigmond* és sikerült a könyvnyomdászok áldozatkészségével létrehozni az új siremléket. Ezt az emléket leplezték le ünnepélyesen folyó hó 19-én.

Az ünnepségen ezrekre menő közönség jelent meg. A kolozsvári egyetemet *Löte József* rektor, a Magyar Történelmi Társulatot dr. *Erdélyi Pál* képviselte. Képviseletük magukat az Erdélyi Múzeum - Egyesület *Szádeczky Lajos* titkárral, az erdélyi irodalmi társaság *Csen-gery János* titkár vezetésével küldötttségileg.

A kolozsvári könyvnyomdászok dalkörének éneke után *Ruzicska Gyula* mondott hatásos emlékbeszédet,

melyben *Tótfalusi* életét, működését, szenvedéseit vázolta; beszédét így fejezte be:

Bármily röviden szólok is *Tótfalusinak* hazája, vallása és a nemzeti művelődés körül szerzett érdemeiről, meg kellene emlékezni azokról a „sok tribulatiokról“ is, melyek őt „kimondhatatlan sok buba és melancholiába meríték“, de nem teszem. Legyen e nap, melyet olyan régen vártunk, a kiengesztelődés és a hála napja, ne háborgassuk ellenségei nyugalmát, kik talán szintén itt nyugosznak körülötte elfeledve, jeltelen sirok alatt, mert *Tótfalusi* emléke ragyogni fog mindvégig, el nem homályosítható dicsfényben, művelődéstörténetünk évilapjain, míg hálátlan ellenfeleinek nyoma már régesrég elenyészett a múlt ködében . . .

Hogy kinek volt igazsága, ki végzett közülök a késő századok által is méltányolt munkát, azt ime jelzi ez emlék.

Jelzi, hogy *Tótfalusi Kis Miklós* a magyar ipar történetében egyike azon nevezetes férfiaknak, a kik fényesen tanuskodnak róla, hogy a magyar ember a haladás és tudás minden ágában csodálatos képességekkel van megáldva s ezek képessé teszük nemcsak arra, hogy gyorsan elsajátítsa azt, a mit szerencsésebb viszonyok között élő nemzetek

megalkottak, hanem hogy meg is előzze őket.

Jelzi a magyar ember rajongó hazaszeretetét, kinek ha idegenben „targonczával tolják is a pénzt szállására“, nem érzi ott jól magát, hanem hazajön, hogy ott szerzett vagyonát, tudását idehaza hazája és nemzete javára gyümölcsöztesse.

Jelzi, hogy az ipar a tudással

Tótfalusi Kis Miklós siremléke.

Ruzicska amateur-főlvétele. párosulva mily

szép eredményeket érhet el s hogy mennyire tévednek azok, kik a „vasműves“-eket, mint Tótfalusit is ellenségei nevezték, lenézik, kerülük az iparral való foglalkozást s e téren szépen és hasznosan érvényesíthető tehetségüket a hivatalokban szolgálai, lélek nélküli munkával senyvesztik el.

Jelzi végül azt, hogy Tótfalusinak e hazában méltó utódai élnek, kik nemcsak haladnak az ő nyomdokain, hanem kegyelettel őrzik emlékét szívében s most, midőn tíz évi munka után elérték azt, hogy e nagy szellem emléke látható alakban is fenmarad, jóleső érzés tölti el lelküket s kevésbé változtatva Páriz Pápainak Tótfalusi halálára írott versezetét, kegyelettel utánnam rebegik:

Örülj boldog lélek! üdvözült titánunk,
Numidiából im köveket hozattunk,
Példára azokból Oszlopot tsináltunk,
Emlékezetedre arra igyen irtunk:
Tótfalusi Miklós nyugoszik ez helybe;
Magyarország szülte, Erdély felnevelte,
Hollandia betűmetszésre s öntésre
Sok nemzetek nyelvén hirrel készítette.
Mondjad uton járó, Nyugodjék meg teste!
Búsult lelkének lőtt Isten békessége:
Idegenségünket az Isten ne nézze;
Támaszson hazánknak inkább mást helyette!

Az emlékbeszéd elhangzása után elhelyezték a siremléken a koszorúkat és pedig a kolozsvári könyvnyomdászok, a magyarországi könyvnyomdászok segélyező egyesülete és a Budapesti Könyvnyomdászok Szakköre szebbnél szebb koszorúit.

Ezután *Rácz Antal* szavalta el nagy hatással néhai *Tichy Ákosnak: A hitvány vasműves* című szép versét; végül *Herepei Gergely* ev. ref. esperes mondott áhitatos könyörgést, a daloskör pedig a Himnusz elénekülésével fejezte be a szépen sikerült és a nyomdászságnak dicsőségére vállott szép ünnepélyt.

Az új siremlék, melyet különben képben is bemutatunk, egy kő-sarkofág, melyre a régi siremlék, egy kőkoporsó van helyezve. Az emlék négy oldalán kőtáblák vannak, melyeken következő felírás olvasható:

Elöl: M. TÓTFALUSI KIS MIKLÓS
1650—1702.

Hátul: AZ EREDETI SIREMLÉK
MEGTARTÁSÁVAL
HALÁLÁNAK 200-DIK ÉVFORDULÓJÁRA
EMELTÉK
A KOLozSVÁRI
KÖNYVNYOMTATÓK
1902.

Balon: EURÓPAI HIRŰ KÖNYVNYOMTATÓ
ÉS BETŰMETSZŐ.
MAI HELYESÍRÁSUNK
MEGALAPÍTÓJA.

A jobboldalon olvasható a régi eredeti sirkövön, a koporsó-alakú kő oldalán ez a régi sirvers Páriz Pápai Ferencztől:

Tótfalusi Miklós nyugoszik ez helybe;
Magyarország szülte, Erdély felnevelte,
Hollandia betűmetszésre s öntésre
Sok nemzetek nyelvén hirrel készítette.
Mondjad uton járó, Nyugodjék meg teste!
Búsult lelkének lőtt Isten békessége:
Idegenségünket az Isten ne nézze;
Támaszson hazánknak inkább mást helyette!

E vers alatt az új kőlapon ez a két sor olvasható, mintegy feleletül Gyalui Farkastól:

IGAZSÁGÁÉRT Ő IS SZENVEDETT,
„BUSULT LELKE“ SZÁZADOK UTÁN ÖRÜL DIADALÁN.

Az ünnepélyen a budapesti nyomdászegylet részéről Schwartz Ambrus vett részt. Derekasán kitétek magukért a szamosújvári könyvnyomtatók Szusza, Kupsa, Enyedi, Terhes, Kimpián, Moldován és Csömör, kik eljöttek az ünnepélyre. Feltűnt az a közömbösség, melylyel a nyomdászünnepély iránt az erdélyrészi városok könyvnyomtatói viselkedtek. Az ünnepélyre üdvözlő táviratot küldött a Magyarországi könyvnyomtatók és betűöntők segélyező-egyletének választmánya, a Könyvnyomdászok Szakköre, üdvözlő átiratot a debreczeni könyvnyomtatók.

Este 8 órakor Nagy Gábor vendéglőjében társasösszejövetel volt, többek közt részt vettek: Herepei Gergely ev. ref. esperes, Gyalui Farkas dr., b. Horváth Emil Ajtai K. Albert képviselőjében, Scháberl József nyomdatulajdonos stb. A felköszöntések sorát D. Deák Ferencz egyl. elnök kezdte meg, méltatva a nagy nap jelentőségét s éltetve dr. Ferenczi Zoltán, Gámán Zsigmond, Csernátoni Gyula, dr. Gyalui Farkas és Ruzicska Gyulát, kik lelkes támogatással, munkálkodásukkal lehetővé tették a nyomdászegyletnek, hogy nagynevű dicső elődjének emléket állíthatott. Dr. Gyalui Farkas előbb Herepei Gergelyre mondott köszöntőt, majd ama derék könyvnyomtatókra, kik nemes mesterségük történetének megírásával s erre vonatkozó adatok gyűjtésével foglalkoznak, így első sorban Firtinger Károlyra. Beszéltek még Herepei Gergely, Ruzicska Gyula, b. Horváth Emil, Schwartz Ambrus, Grosz Herman és még mások.

A TOVÁBBKÉPZŐ TANFOLYAM BEREKESZTÉSE.

A Körünk tagjai részére 1901. évi november havában létesített továbbképző tanfolyam ünnepélyes berekesztése, a tanulók által készített Mäser-lemezek kiállításával egybekapcsolva, folyó hó 11-én volt, mely nap Körünknek egyik legfényesebb és minden

tekintetben sikerült napjai közé számítható. Az érdeklődés már régóta nem mutatkozott oly nagy mérvben, mint ezen a napon, midőn a tanfolyam hallgatói a nyilvánosság elé hozva munkájukat, szinte várták a bírálatot. Az ünnepség fényét megjelenésükkel oly kiváló személyiségek emelték, kiknek bírálata és a jövőre nézve minden tekintetben buzdító nyilatkozatai után, bátran mondhatjuk, hogy fölkellettük az irányadó faktorok figyelmét szaktanfolyamunkra és jövőjét biztosítva látjuk.

Jelen voltak: Emőkei Emich Gusztáv, a főnökegyesület elnöke, Szügyi Ferencz, az államnyomda osztályfőnöke, Morelli Gusztáv, az Iparművészeti Társulat tanára, Schwarz Félix, az Athenaeum ügyvivő igazgatója, Ullmann Vilmos, az Athenaeum aligazgatója. Főnökök részéről: Gelléri Mihály, Révai Arthur és Salamon József, továbbá számos művezető és érdeklődő.

Tanay József, elnök, üdvözlő szavai után megemlíti, hogy Pavlovsky J. Alajos tagtársunk kezdeményezésére, Mitterszky József és Novák László tagtársaink segédlete mellett körünk egy továbbképző tanfolyamot létesített, mely a mesterszedés különféle ágazatait, vázlatkészítéseket, a stílusok ismertetését, de különösen a Mäser-lemezek metszésének módzatait tűzte ki céljául megismertetni a tanulókkal. Ez utóbbi eredményét bizonyítandó, Körünk a készített munkákból a mai napon kiállítást rendezett.

Köszönetét fejezi ki az előadó tagtársaknak, kik a legnagyobb buzgósággal és kitartással igyekeztek úttörő feladatukat megoldani, kérve őket, hogy ezen kitartásukat és fáradhatlan buzgóságukat a jövőre nézve is tartsák fenn, a magyar nyomda-ipar fejlesztése és művészi nivóra emelése érdekében. Legmélyebb köszönetét fejezi ki Bárczy István tanácsos úrnak, kinek közbenjárásával a fővárosi tanács szíves volt a Bakács-téri iskola egyik tantermét Körünknek átengedni, továbbá Czako Elemér úrnak, az Iparművészeti Múzeum jeles könyvtárosának, ki kétszer is volt szíves szakmánkra nézve igen tanulságos előadással gazdagítani tanfolyamunk elméleti részét és az Iparművészeti Társulat nagyrabecsült vezetőségének, mely mindig kitüntető figyelemmel kísérte tanfolyamunk minden mozzanatát. Legmélyebb köszönetét fejezi ki elnök a Könyvnyomda-Főnökök Egyesületének és különösen annak jelenlévő nagyrabecsült elnökének, ki a legelső alkalmat megragadva, igyekezett vállalkozásunkat anyagilag is támogatni és Nádor Lajos úrnak, ki szintén hozzájárult költségeink fedezéséhez.

Végül buzdítja a hallgatókat, hogy a megkezdett úton továbbra is szorgalommal és kitartással működjenek, hogy a jövőben eredményünk minél fényesebb legyen. (Általános éljenzés.)

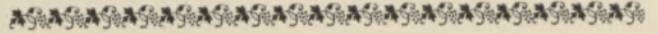
Ezek után emőkei Emich Gusztáv, a főnökegyesület elnöke, szép szavakban a legnagyobb elismerését és

megelégedését fejezi ki és egyben biztosítja Körünket, hogy minden alkalommal ügyünket pártolólólag fogja illetékes helyen ajánlani. (Lelkes éljenzés.)

Végül vendégeink megtekintették a kiállítást, és úgy általában, de különösen egyes munkák valóban művészies kidolgozásáról a legjobb dicsérettel és elismeréssel nyilatkoztak.

Budapest, 1902. május hóban.

Bujnovszky Rezső,
II. titkár.

MANLIUS JÁNOS.

II.

Sennowitz, munkájának kétharmad részében, a XXVIII. oldaltól egészen XCIX-ig, Manlius Magyarországon való működésével foglalkozik, a mi szinte magától értetődő, lévén Manliusnak laibachi nyomdászokdása lezárva azon pillanatban, midőn a magyar határt átlépte.

Sennowitz ezentúl is hasonló jóakarattal és meleg rokonszenvvel kíséri Manlius nyomát, mint ezt idáig tette. E rokonszenv aztán elragadja Sennowitzot — szerintünk — nem egészen indokolt támadásokra a magyar nyomdásztörténet eddigi mivelőivel szemben, a mennyiben korholja őket az évszázados ösvényen való járásukért és hogy nem gyakorolnak szigorúbb kritikát a történeti anyag feldolgozásában. Ebbeli kifakadásában Sennowitz munkája során két főmomentumra támaszkodik, a melyek tüzetesebb vizsgálatot követelnek.

Elsőben ugyanis Sennowitz sorra veszi Manliusnak Magyarországon 1582-től kezdődő s 1604-ig tartó bolyongásának megállapodási helyeit, mint azok eddig ismertek, ugymint:

Német-Ujvár, 1582—1584., 1588., 1595—1597. években;

Varasd, 1587-ben;

Monyorókerék, 1587—1592-ben;

Sicz, 1592—1593-ban;

Sárvár, 1600., 1602-ben;

Keresztur, 1598., 1601., 1603., 1604-ben.

Manliusnak ezen imént felhozott nyomtató helyei közül Sennowitz Siczet (a mai Német-Lövőt) és Sárvárt határozottan tagadásba veszi, Varasdöt pedig csak föltételesen fogadja el annak. Tagadását egyrészt arra alapítja, hogy már Ballagi Aladár is, 1878-ban megjelent ismeretes szaktörténeti munkájának 65-ik lapján azt vallja, „hogy a címlapokon említett nyomdahelyeket nem kell mindig szó szerint venni“, másrészt, hogy Weller Emil német könyvtudós egy 1864-ben megjelent szakmunkájában sok egyéb külhoni hamis nyomdahely mellett a magyarországi Siczet is koholt nyomdahelynek jelenti ki. A könyvnyomtatóknak abban az időben elkövetett

ilyetén csalafintaságaira nézve ezeket mondja Sennowitz: „A cél, künt is, nálunk is, csak egy: félrevezetni s kijátszani a cenzurát s az akkoriban a rendesen kívül működő ambuláns sajtóhatóságot: a könyvvizitátorokat és inkuizitorokat“.

Hogy Sárvár is hamisan figurál mint nyomdahely, és az ottan készülteknek állított nyomdatermékek inkább Kereszturon állítottak volna elő Manlius által, Sennowitz azzal véli magyarázhatni, hogy a sárvári nyomtatványokban feltűnő sok betűhiba hemzseg, ugymint pl. Magyar István híres vitairatában: „Az Országokban való soc romlásoknac okairól“ is, melyben Magyar szükségesnek találja magát e miatt mentegetni, s mely fogyatékoság csak onnan származhatott, hogy az illető szerzőknek, így Magyarinak is, nem volt módjukban munkáikat személyesen korigálhatni.

Sennowitznak ebbeli okoskodását úgy Siczre, mint Sárvárra nézve, mi a magunk részéről, míg pozitívabb adatokkal elő nem áll Sennowitz, el nem fogadhatjuk, minthogy Ballagi Aladár érintett mondása lényegében egészen más természetű, hamisnak bizonyult nyomdahelyekre vonatkozik,* Weller pedig nem bizonyítja elfogadható tényekkel állításának helyességét, s így a lelkiismeretes bibliografus megczáfolhatlan ellenbizonyítékok hiányában kénytelen az impresszumon kitett nyomdahelyhez ragaszkodni.

Varasdot illetőleg — úgy látszik — Sennowitznak magának sincs megállapodott nézete, mert a LXIII-ik oldalon előbb úgy véli, hogy a Manlius által 1587-ben Varasdon nyomtatott két munka tulajdonképpen vagy Németújvárott, vagy pedig Monyorókeréken készült. Néhány sorral tovább pedig így argumentál ugyancsak Sennowitz e kérdésben: „Annyit azonban mégis biztosra vehetünk, hogy a két varasdi nyomtatvány nem Manlius nyomdai szereivel lett kiállítva... Bátran állithatjuk érvelésünk végeredményeképpen, hogy Manlius a kérdéses két varasdi nyomtatványt egyik könyvárúsi üzletútja alkalmával a Nedeliczből Varasdra áttett s ott szünetelő Zrinyi-féle nyomda szerelvényeivel állította elő, maga pedig soha magyarországi nyomdájával Varasdra nem költözködött.“

Hát ez merő kombináció! Ennek a nyitjára pedig csak úgy jöhetünk, ha Manlius két varasdi termékét bibliografiailag összevetjük a Zrinyi György nyomdása, Hoffhalter Rudolf által annak idején (1573/74-ben) Nedeliczen a kérdéses nyomdafölszereléssel előállított nyomtatványokkal. Ha Hoffhalter termékeinek betűtípusai a Manlius által nyomtatottakéval egybevágóak s semminő eltérés nem mutatkozik e tekintetben, Manlius magyarhoni termékeinek betűivel

* Ballagi Aladár ugyanis e tekintetben a Manlius által 1592-ben Németújvárott nyomtatott egyik munkáját említi, mely jelképiesen „Világosvár“ nem létező helynevet használ nyomtatási helyül; hivatkozik továbbá Ballagi a Kazinczyék irodalmi vitájában szereplő Dicsalomb és Széphalom költött nyomdai helynevekre.

szemben ellenben különbség konstatálható, úgy csakugyan áll Sennowitz utóbb kifejtett föltevése.

A másik főszempont, melyből kiindulva, Sennowitz Adolf helyén valónak látja megleczkéztetni a hazai nyomdásztörténet hivatásos íróit, vonatkozik a *vándornyomdászok* fogalmára általában s különösen a magyarhoni viszonyok tekintetében. Eddig ugyanis nemcsak, és pedig főleg Manlius Jánost sorolták föl művelődéstörténeti íróink mint a nyomdászok e kategóriájába valót, hanem Manliuson kívül még Huszár Gált, Hoffhalter Ráfáelt és fiát Rudolfot, Bornemisza Pétert és Mancskovics Bálintot, szóval mindazokat, kik nem, mint Honterus, Heltai, vagy Gutgesell, vagy a nagyszombati nyomdászok, *állandóan, egy helyen* foglalatostokdakt, hanem vallásuk és így nyomdásztermékeiknek tendenciája miatt, kénytelenek voltak ma itt, holnap ott, sátort ütni és mesterségükkel az általuk elérni kívánt czélnak, azaz a protestantizmusnak szolgálni.

A XVI. század ezen, folytonos üldöztetésnek kitett egyre bolyongó férfiakat a mi történetíróink a vándornyomdászok kategóriájába sorolták, Sennowitz pedig, hivatkozva Faulmannra és más német szakírokra, a vándornyomdászok fogalma alá éppen csak léha, kalandoros életet folytató, sőt sok esetben munkakerülő egyéneket gondol sorolhatni, s ennél fogva becsmérőnek találja föntérintett hazai nyomdászaikat, Manlius Jánossal az élén, ily elnevezéssel illetni. Mi azt hisszük, hogy itten Sennowitz tüzességének nagy hevében határozottan túllőtt a czélon, mert nem lehet föltételezni hazai íróink részéről, hogy érintett érdemes elődeinket holmi kétes existenciájú, könnyelmű életmódot folytató, dologkerülő elemnek tekintének, hanem mitán a német szakirodalomban használatos „fahrender Buchdrucker“ kifejezés helyett a magyarban megfelelőbb kifejezést a „vándornyomdásznál“ nem találtak, így ezt használják, minden lealacsonyító szándék nélkül. Különb voltak ám a fahrende Buchdrucker-ek közt is tisztességes elemek elég szép számmal.

Igaz ugyan, hogy a német szaklitteratúrában a vándornyomdászok korszaka az inkunabulumok korszakának végével, azaz az 1500. esztendő beálltával, véget ér, míg a mi speciális magyar nyomdásztörténetünk ezt az úgynevezett „őskort“ az 1711-ik évig kiterjeszti és így a XVI. században munkálkodó bolyongó nyomdászokat elég jogosultán vándornyomdászoknak mondhatja. Ezzel az 1711-ik évig való kiterjesztéssel sem ért egyet Sennowitz s e nézetét következőképp indokolja: „Hazánk politikai, közművelődési és társadalmi viszonyainak egészen speciális volta a multakban erre nem jogosít. Nyomdászatunk története az egyetememes nyomdászat történetének egy sokkal kisebb, sokkal szerényebb részecskéje, semhogy külön állást, külön történelmi alaptételeket állithasson magának.“

Ugy tudjuk a magyar „ősnyomtatványok“ korszakának az 1711-ik évvel való befejezése Szabó Károlytól ered, ki Régi Magyar Könyvtár című nagy bibliografiai munkáját is azon évig vezette csak. Szabó Károly ezt mindenestre a körülményeknek alapos meghányása-vetése után cselekedte így, mert ellentétben Sennowitz amaz állításával, hogy „hazánk politikai, közművelődési és társadalmi viszonyainak egészen speciális volta a multakban erre nem jogosít“, mi úgy találjuk, hogy igenis jogosult e kormeghatározás éppen „speciális viszonyainknál“ fogva. Ilyen speciális körülmények voltak a hitújítási mozgalmon kívül Magyarországnak a mohácsi vésznap után beállott állami szétदारabolása, az ennek folytán keletkezett kettős kormány, Erdély független államiságával, a szabadságharczok, melyek 1711-ben értek véget. Az elmék élet-halálküzdeme után beállott ezután hosszú időre a csüggedés és meghunyászkodás sötét korszaka. Mindezen momentumok nagyon is mélyreható befolyással voltak hazánk közéletére és ezek lehettek irányadók Szabó előtt is, midőn 1711-el fixirozta a régi nyomdászat határkövét.* Mi egyáltalán csak három korszakot szeretnénk megállapíttatni a magyar könyvnyomtatásban, úgy-mint: a régi korszakot 1472-től 1711-ig, az újkort 1712-től 1866-ig és a jelenkort 1867-től mai napig. Ebben a három időkeretben aztán lehetne még mindig kifejezést adni a fejlődés egyes fázisainak.

Dolgozata további folyamában Sennowitz librlista szempontból veszi tárgyalás alá Manlius egyes termékeit s ezzel tagadhatat-

* Szabó Károly maga e kérdéstről az 1882. évi könyvkiállítás Kalauzában (131. l.) Magyarországi régi nyomtatványok 1473–1711. című cikkében így nyilatkozik: „Ezen utóbbi évet (t. i. 1711-et) nem önkényesen vettük fel határ gyanánt. A szatmári békekötés zárja be szorosán véve a régi Magyarország történetét; a vallási és függetlenségi harcok korát, melyet a békés fejlődésnek és a modern állami alakulásnak korszaka vált fel.“ Ballagi Aladár ismeretes szaktörténeti munkájában (107. l.) Tótfalusi Kis Miklós haláláról (1702.) írva, ekkép jellemzi ez időpontot: „Tótfalusi nálunk utolsó képviselője a dicsőített vagy üldözött, de mindenképp tudós és lelkesült nyomdászoknak. Utóda már egyszerűen üzletemberek, kiknek kezében a nyomda is többé-kevésbé üzleti czéllá válik.“ Azután „álmos kornak“ mondja Ballagi az ezután következő, a cenzura és privilegiumok zsisbasztó súlya alatt nyögő korszakot. — Szabó Károly történetíró és bibliografus, szül. 1824. december 24-én, meghalt 1890. augusztus 31-én.

lanul becses munkát végzett, mert itt látjuk csak teljes valójában kidomborodni Manlius tevékenységének nagy körét és kulturtörténeti fontosságát.

Manlius nyomdatermékei ma már igen ritkák, annyira, hogy az összesen ötvenötre rugó nyomtatványai közül

	magyar	nem magyar
ma már ismeretlen	8	3
unikum	9	12
2 példányban ismeretes	6	6
3 „ „	1	—
4 „ „	4	—
5 „ „	1	—
6 „ „	1	—
7 „ „	3	—
8 „ „	1	—

3 A THORI SIG- nondnak Erdely orzagh

*uedelmnek gyözheteitlen nyeresegeröl, Thero
ustia, Bukeres es Girgio alar, fazoknak
eg veteleröl fstennek akarattyabul: mikeni
az Vitezld Pelerdi Peter által meg iratta.
sotth az egez Hystoria egy Ma-
gyar orzagh fo Urhoz
Leuele által.*

NYOMTATTOT NIMET VYVA-
rat Manlius Janos alar
ANNO D. M, XCVI.

Manlius-nyomtatvány kisebbitett hasonmása.

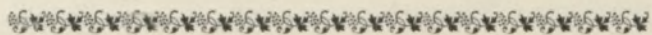
Tipografiai szempontból Manlius termékei bizony elég primitívek, a min nem csudálkozhatunk, ha tekintetbe vesszük folytonos vándorlását. A magyar nyelvet nem birta, így tehát munkáiban sem birt érzékkel a nyelv korrektsége iránt; az ékezetes betűket nem vette figyelembe egyáltalán vagy csak felületesen, a mint mellékelt ábránk is mutatja, mely eredetiben negyedréte alakban jelent meg.*

Manlius 1604-ben fejezte be földi pályafutását. Ezt megtudjuk egy Kereszturon abban az évben nyomtatott latin termék: „Impressum Typis Joannis Manlii. Anno 1604.“ hangzású impresszumából, a mi annyit tesz, hogy e munka nem Manlius saját

* Fenti klisé a fővárosi Dobrowsky Ágost könyvkereskedő czég volt szives nekünk átengedni. A hasonmás eredetije néhai Knauz Nándor cz. püspök és kiváló könyvtudós (szül. Óbudán 1831. október 12-én, meghalt 1898. április 26-án) könyvtáravai került a nevezett czég birtokába és ennek 1899. szeptember havában közzétett könyvjegyzékében volt eladásra kihirdetve. Knauz ezen nagybecsű nyomtatványt egy régi könyv táblájából fejtette ki és most báró Prónay Gábor tulajdonosa ez unikumnak. A csak hat lapból álló művecske szerzőjét Dobrowsky jegyzéke Peterdi-nek írja s hasonlóan rektifikálja Sennowitz is Peterdit Peterdi-re különlenyomatához fűzött „javításában“. Mi nem tudjuk, hogy Knauz ezen nyomtatványról 1871. november 6-án a M. T. Akadémiában tartott értekezésében mily véleményben volt a szerző neve felől, mert nem tudtunk az azon időbeli Akadémiai Értesítőre szert tenni, de a magunk részéről azon szerény nézetnek akarunk kifejezést adni, hogy itt talán nem annyira Peterdi- vagy Peterdi-ről szólhatunk, hanem inkább Pelérdi-ről, ha tekintetbe vesszük, hogy az egész czímlapon végig e helyett e, valamint á helyett a van nyomtatva, tehát Manlius nem rendelkezett a megfelelő ékezetes betűkkel. Mi tehát Pelérdi Péternek gondoljuk a szerzőt nevezetn. Hibás különben az évszám is, mert helyesen így kellett volna ennek szedve lennie: MDXCVI, azaz 1596.

kezeivel lett előállítva, hanem már csak az ő betűivel. Családi körülményeiről is édes-keveset tudunk. A Magyar Könyvszemle 1899-iki évfolyama 4-ik füzetében, a dunántúli szuperintendentiának Csepren 1630. június 5-én tartott gyűléséről latin fogalmazású jegyzőkönyvet közöl, melynek egy része, magyarra fordítva, így szól: „Manlius Gergely Farkas Imre ellen (az említett csepregi egyházi közgyűlés előtt) örökségi jogát a Manlius-féle nyomdára keresi s erre igényperrel él. Amaz (t. i. Farkas Imre) győz, (azaz neki ítéltetik a nyomda tulajdonjoga), miután a nyomda felerészét (Manlius) feleségétől, amannak (t. i. Manlius Gergelynek) anyjától megvette s a felerészét 60 forinttal kifizette“. Manlius Gergely (János fia) e szerint előttünk ismeretlen okokból csak 1630-ban keresi Farkas Imrén öröklési jogát, mely igényével azonban elutasított. Különben Manlius üzletútóda, Farkas Imre, már 1608-ban saját neve alatt folytatja a nyomdát s könyvkereskedést, a mint ezt a Kereszturon nyomtatott s 1609-re szóló Kalendárium bizonyítja.

Ebben ismertettük Sennowitz Adolf irótársunk munkáját, mely igen figyelemreméltó gyarapodását képez szépen fejlődő szakirodalmunknak. *Faragó.*

BERLINI LEVÉL.

Hogy milyen a konjunktura? Arra nem könnyű felelni. Általában nem rosszabb a szokottnál, ha az ember a munkanélküliek számát veszi mérték gyanánt; ellenben egyes nagyobb nyomdák, fél-, harmad- és negyedrészes személyzetekkel dolgoznak, és még a meglevők is hetenként felváltva „nyaralnak“. Javulásra nincs nagy kilátás, mivel ünnepek előtt állunk és ilyenkor ugyan be nem állítanak embereket, azután pedig nemsokára bezárul az ország- s birodalmi gyűlés, mi mindenkor nagy ugorkákat érlel az itteni nyomdai alkalmazottaknak.

Berlin még jó időkben sem nevezhető az állandó kondíciók hazájának, mivel belépéskor a nyomdában egy nyilatkozatot íratnak alá minden alkalmazottal, mely a kölcsönös felmondást kizárja; az üzlet bármely napon, bármely perczen elbocsáthatja alkalmazottait, valamint az alkalmazott is tetszése szerint hagyhatja ott a művészetek szoros, rosszul szellőzött, sötét templomát. Ily körülmények között magától értetődik, hogy ünnepek előtt tömegesen eresztik szélnek a szedőket, megtakarítván ez által az ünnepnapokra eső fizetést, tudván, hogy szükség esetén kétszerannyit állíthatnak be, ha szükségesnek látszik. Különös, hogy a berlini szaktársaknak ez a rendszer tetszik, mondván, hogy így nincsenek gátolva egy esetleg kínáló jobb kondíciónak rögtöni elfoglalásában. Szerény nézetem szerint azonban sokkal könnyebb egy rossz kondícióból kipottyanni, mint egy jobbat hirtelen találni.

Mi magát a szakmát illeti, azt hiszem nem mondok újságot, ha állítom, hogy Németország vezet. Ujabbnál újabb kiállításokkal és pályázatokkal igyekeznek, nemcsak a nyomdákban dolgozókat, hanem könyvdiszítéssel,

plakát- és illusztrációkkal foglalkozókat, tudásuk legjobb felhasználásával serkenteni minél szebb és jobb termelésre. Ezzel karöltve jár a német vállalkozó és üzleti szellem, mely az ily termékeket az egész világgal megismereteti és elterjeszti. Ennek fényes bizonyítékát szolgáltatották a németek legutóbb márczius és április hónapokban Londonban a Krystallpalast-ban rendezett nemzetközi nyomdai kiállításon, melyről a Londonban megjelenő Printers' Register többek között a következőkben számol be:

„... A nyomdai kiállítások, úgy látszik, lejárják magukat, ha a mennyiségre nézve oly szegényes eredményű kiállításunk után ítélhetünk. A „nemzetközi“ elnevezés csak annyiban találó, hogy a nagyszámú német kiállítók között néhány angol és amerikai czégre is akadunk. Ennek oka talán a német ügynökök nagyobb mozgékonyasága, ámde főleg az angol gyárosok nemtörődömsége...“

Április hóban a berlini gépmesterek egylete is rendezett egy nemzetközi jellegű nyomtatvány-kiállítást egybekötve pályázattal tagjai között alnyomatlemez-metszésre. A kiállítás minden tekintetben jól sikerült, mert nem kevesebb, mint háromszáz kül- és belföldi cég küldte be legjobb nyomtatványait. A nyomtatványok legnagyobb része a három- és négyszínnyomó eljárás magas színvonalát bizonyítja. A kiállítók közül idézem a külföldről: *Rich. Gans* (Madrid), *Stranszki* (Triest), *Nebiolo* (Turin), *Athenaeum*, *Pesti könyvnyomda-részvénytársaság*, *Hornyánszky* (Budapest), *Jasper* (Bécs), *Spolki* (Krakó), *Zachrisson* (Göteborg); a belföldről *Schultz & Möller* (Berlin), *Max Brücker* (Friedenau), *Richter* (Hamburg), *Rosenbaum & Hardt*, *Jürgens* (Berlin) czégeket. Láthattunk lemezeket celluloid-, máser-anyag-, karton- és ólomból, melyeknek metszetei közül több művészi kezekre vallott. Képviselve volt még több öntőde és gépgyár; különösen megemlíthetem még az Offenbach a/M. gépgyár és betü-öntőde vándorló miniature gyorssajtóját, melylyel már több szakkiállításon találkoztam és mely itt is működésben lett bemutatva. A gépmesterek egylete — Vera úrral az élén — meg lehet elégedve fáradozása eredményével. Az említett pályázatra is szép számmal jöttek be pályamunkák, az első díjat Zucher szaktárs, a másodikat Czettel Jenő, egy fiatal, de a berlini nyomdászörökben tehetségénél fogva előnyösen ismert magyar szaktárs nyerte el, remek kivitelű celluloid-lemezével; a harmadik díjat Anton szaktárs nyerte.

A jelenlegi kiállításon Turinban nem kevesebb, mint 35 cég képviseli a német sokszorosító ipart.

Az utcai könyvkereskedés betiltását kérelmezi több könyvkereskedő. Ennek azonban aligha lesz eredménye, mivel a könyvek utcai elárusításával ma már tekintélyes vállalkozók foglalkoznak itt, kik nagyszámú alkalmazottaikkal az egész várost elárasztják. Vannak ugyan egyes utcai kiskönyvkereskedők, kik legtöbbszörre antiquariusként és kétkerekes taligájukban megtalálhatjuk a legtekintélyesebb írókat „félárban“. Egy részük nemcsak elad, hanem vesz is régi könyveket „jó árért“. Érthető és indokolt tehát egyes kereskedők bosszúja, ámde mi reánk nyomdászokra nézve semmiesetre sem káros.

Németország 25 fényképész-egyletének küldöttei jöttek össze április hó 15-én Berlinben háromnapos tanácskozásra veszélyeztetett existenciájuk megvédése céljából. A tárgyalások főpontja: állásfoglalás az új fényképvéd-

törvény- (Photographie-Schutzgesetz)- javaslatlall szemben. A tárgyalásokon a tanügyi és kereskedelemügyi miniszter is képviseltette magát. A törvényjavaslatlall szemben egy kilencz pontból álló határozati javaslatot fogadtak el, melynek főbb pontjai: A fénykép műtárgyat képez s törvényileg védendő mindenféle utánczás és sokszorosítás ellen. Kivételt csakis egy példány képezhet, ha az személyes, művészi, tudományos, vagy tanítási célra használtatik; a mennyiben nem czéloztatik vele nyeredni. A védelem ne téessék függővé a név, cím és évszám jelzésétől a fényképeken és tartama 15 év legyen. Mondja ki a törvény, hogy a képben rejelő szellemi tulajdon nem lehet bevételi forrása egy harmadiknak, ki sem a fényképész, sem pedig az a személy, kit a kép ábrázol. A fényképészek határozottan állást foglalnak a német könyvkereskedő-tőzsde javaslatai ellen a fényképészeti kiadó jog tárgyában, mely a könyvkiadóknak nyújtana előnyöket a fényképészek rovására; ennek helyébe óhajtának esetleg egy külön fényképkiadó-jogot. El lett még határozva egy felállítandó szakiskola kérdésének tanulmányozása.

Az elmúlt évben 25.331 könyv és füzet hagyta el a német sajtókat, az 1900-iki 24.792-vel szemben. Ezekből legtöbb esik tan- és nevelési könyvekre: 3406, teológiára 2309, jog- és államtudományra 2246, gyógyászatra 1685, kereskedelem-, ipar- és forgalomra 1619, nyelv- és irodalmi tudományra 1526, természettudomány- és matematikára 1332, földrajz- és térképekre 1327, történelemre 1012 könyv.

A kereskedelem fejlesztése érdekében a német birodalmi és a holland miniszteriumok között tárgyalások folynak egy posta-unio létrehozása céljából a német-osztrák-magyar mintájára.

A Breslauer General-Anzeiger egy gazdagon illusztrált füzetben ismerteti meg gyári üzemet a közönséggel. Kezdi a papirgyártást a nyersfánál és részletesen ismerteti annak feldolgozási módozatait. (A nyomdának saját papirmalma van.) Azután átmev a szedőterembe, a szedőgépekhez, tömöntödébe és gépterembe, majd a világitást és áramfejlesztést magyarázza el. Beavatja közönségét az ujságyszerkesztés titkaiba, a kézirat-kiosztásba, szóval mindent megmagyaráz, még az expediciót is. Az ujságnak több mint 120.000 előfizetője van.

A mindenfelé erősen hirdetett Albert tanár-féle domborklissékkel újból kísérletezik itt a Schultz & Möller-nyomda, ámde, a mint hírlik, még mindig nem kielégítő eredményel. Ugyanabban a nyomdában egy új linoleumvegyülekkel kísérleteznek alapnyomási czélokra. Az eredmény eddigelő ismeretlen.

A német szocialista párt ez évi október elsején saját nyomdájába fog költözni, mely Berlinben lesz felállítva. Ugyanott nyomják a párt lapját, a Vorwärts-et is. A Bading-féle nyomda, mely 1879-ben alakult és a Vorwärts-et nyomja, a Tessmer Robert nyomda, ujság- és czímtár-vállalat tulajdonába mev át, a rotációs gépeken kívül, melyeket az új szocialista nyomda vesz át.

Ma tulajdonképpen a Typographische Gesellschaft kirándulására kellett volna mennem, ámde az eső elmosta a kirándulást és én, — nem lévén más dolgom — irok. Valakin csak ki kell az embernek tölteni a haragját.

Ligeti Jenő.

CSARNOK.

HERRGOTT JÁNOS.

Lipcei könyvnyomtató és könyvárus.

Meghalt: 1523.

(Folytatás.)

— Német források után közli: Leitner Pál. —

Herrgott János a szekrénynél.

Éj van.

A sürgés-forgás Lipcse utczáin megszűnt.

A szorgalmas iparosok és a napi megélhetés gondjival küzködő kereskedők ép úgy, mint az életvidor diákok, rég nyugalomra tértek.

Isten békéje honolt a város fölött és a rozsdás alabárdal, hatalmas trombitával s egy alig pislogó lámpással felszerelt éjjeli bakter, a ki nappal a házi teendőket szokta volt Herrgott udvarában s könyvesboltjában elvégezni, már csak a jómódú lipcei nyárspolgárok hortyogásában gyönyörködhetett.

Két helyen azonban még éberem voltak: a dominikánusok klostromában és Herrgott János házában.

A dominikánusok klostromában kézről-kézre járt a jó, tüzes magyar borral töltött billikom annál a dúsgazdag és fölségesen pazar lakománál, a mit a prépost úr Eck János, ennek paptársai és barátai tiszteletére rendezett; a második helyen: Herrgott házában pedig a tulajdonos maga virrasztott.

Miután a városház harangja a tizenegyedik órát elkongatta volt s a házban már mindenki csendesem pihent, Herrgott János fölkereste műhelyét.

Itt siri csend uralkodott.

Ezután benyitott az oldalszobába. Óvatosan megvizsgálta a zárt ablaktáblákat s a szekrény fölött lévő függőlámpást meggyújtva, odaállt a szekrény mellé. Ezután a keblében rejtegetett kéziratot vette elő.

Ez a manuscryptum annak a szentbeszédnek a szövege volt, a mit dr. Luther Márton Szent Péter és Pál apostolok napján a lipcei kastély-kápolnában tartott és a mely prédikáció annyira nem tetszett György hercegnek, hogy ismételen szigoruan megiltotta a reformátor tanainak a terjesztését, mert ezek ép úgy, mint a kastély-kápolnai szónoklat, — a tilalom-kibocsátó nézete szerint — huszszita elveket tartalmaznak és a túlszabad eszméktől csak úgy hemzsegnek...

Herrgott János, Luther rendíthetlen követője, mitsém törődve a szigorú tilalommal, serényen hozzálátott a szedéshez.

Az egyes betűk nemsokára szavakká, ezek sorokká, a sorok pedig mondatokká alakultak: „hogy a hívők közt az Élet ígét hirdessék és a Világosságot terjeszszék“.

A mikor négy oldal ki volt szedve, Herrgott a szekrény alatt lévő rejtett fiókba zárta a kolumnákat és szorgalmas munkájának gyümölcsével teljesen megelégedve, nyugalomra akart térni.

Ebben azonban — mint legott látni fogjuk — egy váratlan esemény meggátolta őt.

A korai látogatók.

Az óra ép hármat ütött. Az alabárdos bakter elmondta a szokásos versét, a reggeli nap első sugarai pedig átörttek az ablaktáblák résein és a szekrény fölött lévő függőlámpa alig pislogott már.

E pillanatban fájdalmas nyögés mev egy hosszú sóhajlás hatott a mind ez ideig semmi gyanus dolgot sem tapasztaló Herrgott füleihez...

Bizonyos nyugtalanság vett rajta erőt és hamarosan el akará hagyni a könyvnyomtató-műhelyt.

Ugyanebben a perczben valaki az utca-kaput erősen megkopogtatta.

— Nyissátok ki! — hallatszék kívülről.

Herrgott megismerte a hangot. A korai vendéget rögtön be is ereszté. Ez Uebelacker Jusztus, fiatal lipcei polgár volt, a könyvnyomtató-mester szép, tizenhétéves leányának, Herrgott Máriának a jegyese.

— Az Isten szerelmére! Légy elővigyázatos — sugta Uebelacker Herrgott fülébe. — A dominikánusok mindent tudnak... Ép most láttam néhány pátert a házad körül leskelődni. Egy apácza, a ki atyám házánál nevelkedett és szülei részéről sok jótéteményben részesült, elmondott mindent és arra kért, hogy figyelmeztesselek a közelgő veszedelemre... Csend! Lépteket hallok... A spionok itt vannak már!

Uebelackernek igaza volt. Alig hogy bevégezte volt szavait: bebocsátást kért s kapott is, két dominikánus páter, a kiket az egyetem nunciusa kísért.

Ez utóbbinak abban az időben a könyvárusok és könyvnyomtatók fölött való örködés, biráskodás képezte a hivatását.

A páterek munkát hoztak.

A korai látogatók egyike páter Cyriakus, a dominikánusok könyvtárosa és nótáriusa volt, a kiről ebben a szomoruan végződő történetben már említés volt téve.

Cyriakus imígyen szólt Herrgotthoz:

— Légy üdvözölve csendes hajlékodbán! A mi szeretett herczegünk, a kinek, azt hiszem, te is, Herrgott János barátom, lojális alattvalója, hűséges szolgája vagy, azt kívánja, hogy az eddig megtartott tudományos disputációkon elhangzott beszédeknek egynéhány kivonata még ma kinyomattassék... Hol és kinél is kaphatnók meg ezt a munkát gyorsabban és szebb kiállításban, mint nálad? Ime, itt a manuscriptum! Dr. Eck János szent kezének pompás írása... Fél ivre rá szoríthatod. A herczegnek, a kit az Isten éltesen soká, az az óhaja, hogy a nagy tudományú szónok beszédeinek egy részét már a mai esti lakománál nyomtatásban olvashassa. Egyelőre szed példányt rendelünk. A betűket azonban magam szeretném kiválasztani, mert ismerem a herczeg ízlését...

E szavak után a páterek, még mielőtt Herrgott János megakadályozhatta volna őket, gyorsan beléptek a műhelybe és egyenesen az oldalszobába rohantak.

Nyisd ki ezt a szekrényt!

A mikor a páterek az oldalszobában benn voltak, az egyetem nunciusa gyorsan feltárta az ablaktáblákat és a reggeli nap pompás fénysugarai behatoltak Herrgott dolgozó-szobáscskájába.

— Nyisd ki ezt a szekrényt! — ordítá az öregebik dominikánus. — A törvény nevében parancsolom: Nyisd ki!

— Semmi közöttök ahhoz a szekrényhez — mondá nyugodtan Herrgott.

— De van közünk hozzá — kiáltotta páter Cyriakus — mert látni akarjuk azt, a mit ott rejtegetsz!

— Tiszteljétek — szólalt meg most Uebelacker — a háznak szent jogát és becsüljétek a házi béke szentségét, a mit ilyen korai reggeli órákban nem illik, nem szabad megzavarni...

— Mi csak meggyőződést kívánunk szerezni! És te, fiatal ember, tanulj hallgatni és engedelmesskedni! Te pedig, Herrgott János, lipcei könyvnyomtató és könyvárus, nyisd ki ezt a szekrényt! Ezt én, Cyriakus dominikánus atya, parancsolom néked! Tagadásod mitsem használ. Csak egy szavamba kerül és az élő tanú előtted áll...

A denunciáns.

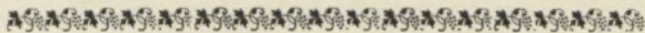
Most már az egyetem nunciusa is akcióba lépett és botját felemelve, a következőket mondá:

— Te, a ki a késő éjjeli órákban itt voltál, lépj elő és tégy tanubizonytságot ez ellen a törvényszegő ember ellen! Mond el: mit láttál, mit hallottál, mit tapasztaltál.

Ez a különféle hókusz-pókuszszal fűszerezett exorcizáció Herrgott János és Uebelacker részéről nem várt eredménnyel járt: a papirbálok mögül előbujt — Lux Walter betűszedő, a ki a műhelyben elrejtőzködött, hogy tanítómesterét kikémlelje.

— Dicsértessék a Jézus Krisztus! — ezekkel a szavakkal lépett Lux Walter piszkosan, porosan, a dominikánusok elé, a kik kórusban rámondták, hogy:

— Mindörökké! Amen.

PÁLYÁZAT SZAKCZIKKRE.

A Grafikai Szemle szerkesztősége — a Szakkör választmányának megbízásából — pályázatot hirdet egy, az „Illusztrációs művek tördeléséről és nyomásáról” szóló szakcikkekre.

Pályázati feltételek:

1. A cikk terjedelme ne legyen nagyobb, mint a megnyit a Grafikai Szemle 6—7 nyomtatott oldala kitesz.

2. A könnyed és érthető modorban írt, lehetőleg példákkal demonstrált cikk pályadíja 30 korona az Ács Mihály-alap kamataiból.

3. Szedő és gépmester ezen cikk megírására szövetkezhetnek s ez esetben a díjon megosztozhatnak.

4. A cikk megbirálását a Szakkör *irodalmi és szakbizottsága* végzi, a mely csakis irodalmi színvonalon álló és helyes technikai fejtegetéssel tárgyalt cikkeknek ítélheti oda a díjat.

5. Döntés esetén a némileg gyöngébb irodalmi színvonalon álló, de nagyobb technikai tudással bíró cikké az elsőség, a mely esetben azonban az irodalmi bizottság, esetleg a szerkesztőség azon simításokat eszközölhet.

6. Az idegen kézzel írott és jeligés levéllel ellátott pályamunkák beküldésének végső határideje *1902. évi augusztus hó 1-ső napja*. (Az augusztus elseji *postadátummal* ellátott levelek is érvényesek.)

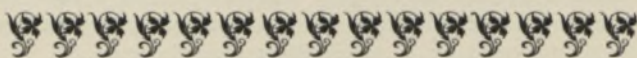
7. A díjat nem nyert pályamunkákat a szerkesztőség egy hónapig megőrzi, a mely határidő letelte után úgy azokat, mint a jeligés leveleket is a választmány előtt megsemmisíti.

8. Egyéb dolgokban vagy felmerülhető vitás kérdésekben az együttes bíráló-bizottság szavazattöbbséggel, saját belátása szerint dönthet.

9. A pályamunkákat a fentebb jelzett hatánapig a Grafikai Szemle szerkesztőségébe (V., Hold-utca 7. sz.) kell küldeni.

Budapesten, 1902. április hóban.

A Grafikai Szemle szerkesztősége.

VEGYESEK.

Szaklátogatás a Wörner-féle gyárban, május 29-én (ünnepe) délelőtt. **Indulás** a London-szálloda gyár-utcai helyiségeiből *pont 9 órakor*.

A Fővárosi nyomda stb. részv. társaság egy igen csinos munkáját küldötte be hozzánk, és pedig az Első magyar gazd. gépgyár albumszerű árjegyzékét. A választékos ép betűk és díszítő anyagok, az ügyes elrendezés, az egyenletes tiszta és szép nyomás mind arra vallanak, hogy jó vezetés mellett, szakmájukban öntudatos és lelkiismeretes emberek dolgoznak az előállító nyomdában. Az egész árjegyzék kiállítása fényes bizonyítéka a föv. nyomda-r. t. haladásának.

Dr. Gyalui Farkas, az ismert szakíró és egyetemi m. tanár Kolozsvárt, kiadta az ottan most pünkösdkor végbement Tótfalusi-émlékünnepély alkalmával ennek híres védekező iratát, mely 1698-ban jelent meg e cím alatt: „M. Tótfalusi K. Miklósnak maga személyének, életének, és különös tselekedetinek Mentsége, Mellyet az Irégyek ellen, kik a' közönséges Jónak ezarant meggátolói, irni kénszerítettett. Kolozsváratt 1698. Esztendőben.“ Gyalui e kiadása egy régen táplált óhajnak tesz eleget, a mennyiben Tótfalusinak e végrendeletszerű írása ma csak két példányban van meg s így annak sokszorosítása megközelíthetővé tenni a hazai művelődéstörténetet e nagyfontosságú ereklyéjét az iránta érdeklődőknek. A munka nyolczvanegy lapra terjed s fotocinkográfiai mását is közli az eredeti kiadás czimlapjának s egyúttal első lapjának. Ára 2 korona. E kiadás fontos kiegészítését képezi folyton-folyvást fejlődő szakirodalmunknak és egyúttal gazdag kútforrása lesz a belőle merítőeknek.

Az Esztergomi szaktársak pünkösöd vasárnapján a nyomdász-szanatorium javára hangversenynyel egybekötött táncvizalmat rendeztek, a melyben való közreműködésre meghívták az *Ébredés* dalegyletet is. Az estély fényes közönség előtt folyt le és úgy az Ébredés, mint a vele szintén lerándult *Bozsikné* és *Meilinger Margit* úrnők rendkívüli nagy tetszésben részesültek előadásaik során, melyeket alig győztek a lelkes közönség kívánságára megismételni. A mulatság a sanatorium alapjára — értesülésünk szerint — igen csinos összeget eredményezett.

Az Esztergomban pünkösdkor végbement nyomdászmulatságra szóló meghívó homlokán a nyomdászczimer volt alkalmazva, a miért az ottani Szabadság című lap kirohanást intézett a nyomdászság ellen a kétfejű sasnak használatba vétele miatt. A nevezett lap úgy látszik nem tudja, hogy czimerünk kétfejű sasa a régi német császárság jelvénye, pótolva a karmaiban levő nyomdai szerszámokkal, így tehát a lapnak hazafias leszólása meglehetősen tárgyaltalan. Miután azonban ilyen megrovásokban már többször volt részünk, mi a magunk részéről ismételtelen felszólaltunk e lap hasábjain a kétfejű sasos czimer ellen s utánzásul ajánlottuk a románajkú nemzetek által adott példát, hogy t. i. mi is az egyfejű sást használjunk, mi által elkerülhetjük a téves alapon nyugvó, de azért mégis boszantó támadásokat.

Magyarországban nyomtatott egyházi könyvek. A Budapesti Hirlapban a következő érdekes adatokat olvassuk *Horváth Rezső* úrtól: Ma, a mikor oly sok szó esik a magyar ipar pártolásáról, nem lesz érdektelen megemlékezni egy kísérletről, mely a mult század elején a szertartási könyveknek, a misszáléknak és breviáriumnak Magyarországon való nyomtatására törekedett. Károly Ambrus királyi herczeg, Magyarország primása a többi érsekkel és püspökkel egyetemben több ízben fordult I. Ferencz királyhoz azzal a kéréssel, hogy a régiek elfogyván, új misekönyveket és breviáriumokat nyomathassanak. A többszörös kérésnek lett is foganatja, bár igaz, csak Károly Ambrus halála után. A király ugyanis, a mint a kezemnél levő breviárium bevezetésében mondja,

„ama gondoskodásánál fogva, melylyel Isten egyháza iránt viseltetik“ csakugyan el is rendeli az új szertartás-könyvek kinyomatását. De — és itt van a dolog érdekes része — „fine praepediende ad exteras oras parati acris evectiois“ (hogy a készpénz külföldre ne vándoroljon), a nyomtatással „in regno nostro Hungariae partibus que eidef adnexis“ (Magyar királyságában és kapcsolt részeiben) egyedül és kizárólag a pesti egyetemi könyvnyomdat bizza meg, még pedig „nagyságos és főtisztelendő nagy-szalatnyai báró Fischer István, Batshó örökös ura, egrí érsek, b. t. tanácsos és helytartósági tanácsos legfőbb igazgatása alatt“. A pesti egyetemi könyvnyomdának egyúttal kizárólagos joga „libros Missales et brevaria vendere et distrahere“ (a misekönyvek és breviáriumok elárúsítása). A könyvek nyomtatásánál ki van kötve, hogy a rubrikák is fekete szinnel, de különböző nyomással készüljenek. 1811. április 26-án jelent meg a királyi engedelem (ellenjegyezték: Erdődy József gróf kancellár, Ránffy Zsigmond és az Országos Levéltár részéről Sztankovits Máttyás) és 1814-ben már megjelentek az első breviáriumok. Nyomásuk tiszta, világos; a képek is aránylag csinosak. Ez utóbbiakat a Höfel testvérek: János és Balázs és Perger Zsigmond készítették Bécsben. Az első kötetben, a tavaszi részben, talán az akkori jozefinisztkus irányzatnak megfelelően, a már idézett királyi engedelem az előző. Az utolsó, az őszi részben, van az egyházi hatóság engedelmé. Széküresedés lévén akkor, az egyházi engedelmet Koválik János tribuniczi vál. püspök és esztergomi káptalani helynök adja meg. Az engedelem megadásában hivatkozik az egyházi cenzorok véleményére; ezek a következők voltak: Kollár István apát ó-budai esperes-plébános, Betzet Ferencz érseki titkár, Láng ker. János Fortunát, a pesti egyetemen az alapvető hittan és Orgelt József, ugyancsak az egyetemen a lelkipásztorkodástan tanára. A breviárium, a mint az egyházi engedelem mondja, az 1791-iki vatikáni kiadással egyezik és a Rupert kempteni apát hozzájárulásával nyomtatott breviáriumot vette alapul. Ezen kívül tartalmazza a legújában elrendelt officiumokat is magában a kötetben. Hosszas használatának azonban a hazai breviáriumok nem örvendhetnek. Nem tetszett-e külső alakjuk, vagy pedig Róma nem jó szemmel nézte-e a febronianizmus és jozefinizmus árnyékában készült könyveket: ki tudná megmondani? Ma már csak régi plébánia-könyvtárakban és szemináriumban találhatók. Helyüket ismét a regensburgi, tournay-i, mechlini és más efféle misekönyvek és breviáriumok foglalták el. Pedig kár, hogy e jól indult kísérlet nem hagyott maradandóbb nyomokat. Ilyképp sok ezer és ezer korona maradna itthon, a mi ma külföldi könyvkereskedők zsebébe vándorol.

Politikai lapok biztosítéka czim alatt az Ujságkiadók Lapja utolsó számában a politikai lapoktól követelt kauczió megszüntetéseért száll síkra *Rábel László*, a nevezett lap szerkesztője. Czikkiró többi közt a következőket mondja eszméje érdekében: „Az a kérdés, mi szükség van a biztosíték letételére? Hiszen évtizedek alatt alig fordul elő egyetlen olyan sajtóper, mikor a bíróság a biztosíték összegéből vonná le a pénzbüntetést. És ha fordulna is elő ilyen eset, a biztosítéki összeg nagysága semmiképpen sem áll arányban a néhány száz koronát tevő pénzbüntetéssel. De a dolog lényege nem is ebben rejlik, hanem azon körülményben, hogy a törvény csak a politikai lapokat kötelezi a biztosítéki összeg letételére, holott becsületsértés, vagy rágalmozás, vagy bármely más sajtóvétség épp úgy elkövethető a nem politikai tartalmú lapokban is. Sőt politikai természetű vétség is elkövethető (például lázítás) a nem politikai lapban s a bíróságnak csak utólag marad fenn az a

remediuma, hogy a lap szerkesztőjét vagy kiadóját a jogosulatlan politizálás címén is megbüntesse a törvény 31. §-a alapján. Már most van-e igazság abban, hogy csak a politikai lap megjelenése van biztosíték letételének föltételéhez kötvé, holott a társadalmi lap hasábjain épp úgy összeütközésbe jöhet az író a jogrenddel, mint a politikai lapban? Hát az ilyen lap hasábjain elkövetett vétségért miből vonják le a pénzbüntetést? Nemde a szerkesztőnek vagy kiadónak egyéb vagyonából? Nos hát ugyanez a politikai lapnál is megvan, sőt a legtöbb esetben inkább itt van meg, mint amannál, mert a politikai lap alapítása rendszerint nagyobb tőkét igényel, mint például valamely egyszerű szaklapé. Czikkiró a kérdést indítvány alakjában akarja a Magyar Ujságkiadók Országos Szövetsége elé terjeszteni. Azt hiszszük, nem kell külön hangsúlyoznunk, hogy mi a fölvetett eszmét teljesen pártoljuk.

A zurichtolási eljárások javítása körül mai napság valóságos versengés van folyamatban. Így Németországban még mindig a Dethleff-, meg az Albert-féle egyengetési módszer fölött vitatkoznak s mindkét eljárásnak vannak speciális előnyei és ennél fogva hívei is. Most pedig értesítenek bennünket egy újabb eljárásról, mely két brünni szaktárstól származik, *Prochaska Lipót* és *Basler József* gépmesterektől, tehát kompetens emberektől. A kiadott prospektus szerint az új eljárásról akármely illusztráció-módra, legyen az fametszet, galvanlemez, avagy autotipia, vagy más eféle, kevés időpazarlással lehet egyforma jó minőségű illusztráció-nyomatokat előállítani, melyek a legtökéletesebb plasztika és tisztaság által tűnnek ki. A feltalálók eljárásukat új mechanikai egyengetésnek nevezik és állítólag a legnagyobb példányszámokat képesek vele előállítani a nélkül, hogy egyengetésük további hasznavehetősége csorbát szenvedne. Érdeklődőknek szívesen szolgálnak felvilágosítással a feltalálók (Brünn, Artistische Anstalt von R. M. Rohrer).

Milyenek legyenek az iskolakönyvek? Dr. Cohn Ármin boroszlói szemorvos nem régen előadást tartott Berlinben az iskolakönyvek és hírlapok nyomtatásáról, melynek folyamán azon tényt konstataálta, hogy e téren sok kívánni való van még hátra. Előadó e czélből *ötven* berlini iskolakönyvet vett vizsgálat alá, s kiderítette, hogy ezek közül huszonhat rosszul van nyomtatva, míg tizenhat csak részben felel meg a szemorvosi követelményeknek és csupán *nyolcz* könyv van szabályszerűen vagyis kielégítően nyomtatva. (Hát nálunk Budapesten milyen lehet az arány?) Mint egyik követelményt, dr. Cohn azt kívánja, hogy egy négyzetcentiméternyi nagyságú nyílason át két sornál többnek nem szabad látszódnia, ha a könyv a szem higiénijának meg akar felelni. Kívánja továbbá, hogy az „n” betű magassága legalább 1·5 milliméter legyen, az „n” betű és az alatt álló kurrentbetű közti távolság pedig legalább 2·5 milliméterből álljon, valamint hogy a betűk vonásainak vastagsága, mely most többnyire csak 0·2 milliméter erős, legalább 0·3 milliméter legyen.

A prágai nyomdásztanonczok továbbképző iskolája alkatrészét képezi az összes iparágakra kiterjedő továbbképző iskolának Prága városában, melyek úgy az állam, mint a kereskedelmi s iparkamara és gremiumok által istápolva, a város költségén tartatnak fenn. Valamennyi iparág külön-külön iskolával bír. A nyomdászok iskolája négy évfolyamra terjed, melyek, tekintettel a tanonczok nagy számára (kb. 250), parallel osztályokra ágaznak el. Az első évfolyam három osztálylyal rendelkezik, a második kettővel, a harmadik szintén kettővel, a negyedik egyvel. A nyomdafőnökök gremiuma évente

600 koronával járul az iskola fentartásához és ennek igazgatásában egy taggal van képviselve; 60 koronát ad az évről vizsgáknál legjobb előmenetelűnek talált növendékek kiténtetésére és 50 koronát a tanonczmunkák jutalmazására. Épp úgy a növendékek, mint azok munkaadói sem fizetnek iskolapénzt. Az iskola látogatása kötelező Prága valamennyi nyomdásztanonczaira nézve. Felmentés az iskola látogatása alól csak ritka esetben fordul elő. Mint tanárok rendszeren a nyomdai művezetők szerepelnek, azonban segítők is tanítanak; az irodalmi tantárgyakat polgári iskolai tanárok adják elő, kik az iskolaszéktől díjaztatnak. Tanítási honorárium óránként 12 korona egy óra. Hetenként kétszer van oktatás az esti órákban és vasárnap délelőtt. Tantárgyak: könyv- és műszedés, rajz, nyomdásztörténelem; nyomótanonczoknak (külön) a nyomás teóriája, gépszerkezet; nyelvtanítás (cseh, német, latin, görög és orosz); irodalmi oktatás. A negyedik évfolyamban általános oktatás, u. m. papirosisme, szakmabeli áruisme, kalkuláció, stb.

A hírlapok utczai árusítása. A belügyminiszter a minap körrendeletben szabályozta a hírlapok utczai árusítását, illetőleg a meglévő miniszteri rendeletet módosította. Az új rendelet így szól: A hírlapok utczai elárúsítása 1897. április 13-án 1608. eln. sz. a kibocsátott belügyminiszteri körrendelete óta oly nagy mértékben fejlődött, hogy az idézett rendeletben foglalt az a korlátozás, hogy a hírlapok utczai elárúsítására az engedély előzetesen csak nyolcz napra adható meg, úgy a hatóságokra, mint a hírlapkiadókra nézve mind terheesebbé vált, miért is a szóban forgó rendelkezés oda módosítom, hogy a hírlapok utczai elárúsítására az engedély három hónapra is megadható. Továbbá ismételve tapasztalván, hogy az ujlag indított hírlapok gyakran egy már létező és elterjedt hírlap címéhez és alakjához annyira hasonló címet és alakot vesznek föl, hogy ez által a nagyközönséget könnyen tévedésbe ejtik, ennek elkerülése végett utasítom címet, hogy olyan hírlapok utczai elárúsítására, melyeknél a főnti körülmények főnforognak, engedélyt ne adjon. Végül fölhivom még címet, hogy az elől idézett körrendelet egyéb intézkedéseit szigorúan tartsa szem előtt, különösen pedig az utczai elárúsításra kerülő hírlapokat éberem ellenőrizze.

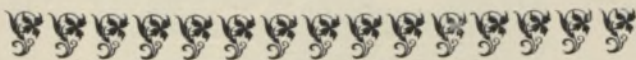
Bret Harte †. Folyó hó 5-én hunyt el a London közelében levő Camberly községben az ismeretes amerikai novella-író Francis Bret Harte. Irodalmi művei révén világhírré tett szert. Bret Harte pályafutása eléggé regényes volt. A New-York államban levő Albany városban született 1839. augusztus 25-én, 1854-ben kivándorolt Kaliforniába, hol az aranyásók között mint tanító és levélhordó tengette életét. Két évvel később betűszedő lett a Golden Era című lapnál, mely lapban le is irta kaliforniai élményeit, s ezzel megalapította hírnevét. Később a Californian című lapnak lett szerkesztője. Ezután államhivatali vállalt, s a mellett szerkesztette az Overland Monthly lapot, melyben legkiválóbb novellái láttak napvilágot. 1870-ben New-Yorkban telepedett le, majd a németországi Crefeld városban mint az Egyesült-Államok konzulja működött, mignem végre áttette lakását Londonba, hol megmaradt élete fogytaig. Utóbbi időben már keveset dolgozott, habár anyagi körülményei nem voltak fényeseknek mondhatók.

Az első angol napilap. Az angol napisajtó a minapában ünnepelte a maga kétszázéztendő jubileumát. Ez előtt kétszáz észendővel, 1702. márczius 11-én jelent meg az első angol napilap első száma. Az ujságnak Daily Courant volt a címe, a kiadója pedig egy bizonyos E. Mallett nevű dzsentlmen. A Daily Courant szerkesztősége, kiadóhivatala és nyomdája a „Keng úr bormérése-

nek szomszédságában“ volt. Programjában a Daily Courant kijelentette, hogy tájékoztatni kívánja a londoniakat a külföldön történt nevezetesebb eseményekről, „sőt“ megírja a hazai események közül a fontosabbakat, „hogy a közönség megtudja az igazat, a mint van és nem úgy, a hogy ostoba és szemérmetlen pletykák a fülibe duruzsolják“. Ez elég keményen hangzik, és hogy E Mallett úr okos ember volt, a következő kijelentései is bizonyítják: „Csak azt mondjuk el, a mi történt, röviden, hogy ne raboljuk a drága időt is minden reflexzió nélkül, mert a ki olvasni tud, az gondolkodni is tud és gondolkodjék mindenki magának.“ — A Daily Courant természetesen meglehetősen primitív laposka volt. Két oldalon jelent meg, ezek közül is az egyik üres. A mi közleményt valami külföldi lapból ollóztott ki, becsületesen odairta, melyikből való. Számát egy pennyjével árulták, de csak egy órával a lap megjelenése után. Addig két penny volt egy szám ára. Hirdetést jó ideig nem közölt és később is csak olyat, a miben — könyvet hirdettek. (U. L.)

Negyvenötezer koronás könyv. Londonból írják: Nemrégén árverezték el a híres *Royal Bookot*, vagy *Book for a Kinget*, a melyet Fülöp francia király rendeletére állítottak össze, *Caxton William* fordította le s 1487-ben Westminsterben nyomatták ki. A könyvet, a melyből csak öt teljes példány van, negyvenötezer koronáért vették meg. A könyv csaknem ugyanabban az állapotban van, mint a mikor kinyomatták. Mult évben ugyanannak a könyvnek egy másik példányáért harmincegyezer koronát adtak. A többi három példány nyilvános könyvtárakban van.

Párisban tudvalevőleg nemrégén ünnepelték *Hugo Viktor* születésének száz éves emlékét. Az ünnepségek utolsó napján a párisi munkások nevében egy bájos typote (szedőnő) koszorúzta meg a nagy költő mellszobrát.

HIVATALOS RÉSZ.

Havi fölolvásó-ülés 1902. április 13-án.

Elnök: *Tanay József*.

Elnök üdvözi a szép számmal megjelent tagtársakat, a havi fölolvásó-ülést megnyitja. Főlkéri Nádor Lajos tagtársat *A szedőgépekről* szóló fölolvásásának megtartására.

A fölolvásás befejeztével elnök megköszöni fölolvásónak szives fáradozását és lelkes szavakkal osztja annak azt a nézetét, hogy igyekezzünk szakmánkat minél művészebb színvonalra emelni; annál inkább, mert bár a szedőgépek egyike sem oly tökéletes, hogy annak értéke a kézzel való szedéssel egyenlő értékű lenne és némi hátrányai ne volnának, mégis közeleg az idő, midőn a sima szedést csakis a szedőgépeken fogják előállítani. Együttal kijelenti az elnök, hogy szerző dolgozatát külön lenyomatban, ábrákkal illusztrálva, saját költségén kiadja, 30 fillérért áruba bocsátja és az előállítási áron felül begyűlt összeget Körünk szakirodalmi alapja javára ajánlotta föl. Az ajánlatot a havi ülés éljenzéssel fogadja.

Következik a folyó ügyek tárgyalása.

Titkár jelenti az újonnan megválasztott tisztikar és választmánynak eddigi működését. Az új választmány április 3-án tartotta első ülését, melyen a bizottságok a következőképen alakultak meg: *Irodalmi bizottság*: Tanay József, Horváth Alajos, Novák László, Morócz Jenő, László Dezső, Bozsik István, Román Antal. *Szakközvetítő bizottság*: Pavlovsky J. Alajos, Radnai Mihály, Wözner Ignác, Mitterszky József, Prunner Arnold, Maksa Ágoston, Bujnovszky Rezső. *Vigalmi bizottság*: Schuszer Ágoston, Gyöngyösi Sándor, Bozsik István, Radnai Vilmos, Hollósy János, Hahn Mór, Schornstein Jakab, Bán Imre, első titkár, pénztáros, ellenőr. *Gazdasági bizottság*: Rencsisovszky Ferenc, Schuszer Ágoston, Hollósy János, Weinberger Dezső. *Körgazdák*: Gyöngyösi Sándor, Schuszer Ágoston, Hahn Mór. A mult havi ülésnek azt a megbízását, hogy a Kör szerezzen be egy-két oly külföldi szakfolyóiratot, melyből tagtársaink megismerkedhetnek a ma uralkodó angol iránnyal, a választmány kiadta a szak- és irodalmi bizottságnak,

mely azt a legközelebb el fogja intézni. Jelenti továbbá titkár, hogy boldogult Tichy Ákosnak, Körünk sok éven át volt buzgó titkáranak, egy hátrahagyott szépirodalmi munkájára előfizetési fölhívást óhajtott kibocsátani a választmány a Kör költségére, mihez kéri a havi ülés hozzájárulását. A havi ülés egyhangulag elfogadja a választmánynak ezt az ajánlatát.

Titkár jelentésénél Stalla M. tagtárs szólal fel: óhajtja, hogy jövőben a jelentés irásbelileg tétessék meg a havi ülésnek, mit titkár meg is ígér. Egyébként a havi ülés titkár jelentését tudomásul veszi.

Pénztáros távollétében titkár olvassa fel annak jelentését a tagállományra nézve, mely szerint:

Beléptek a Körbe: Neuhold Richárd, Ritter Béla, Bognár Gyula, Bonta László, Berger Jenő, Ausländer Nádor, Eliás Ferencz, Frisch Árpád, Kaczander Ignác, Kranner Lipót, Nemsitz Ernő, Steuermann Nánthán, Wagner Ignác, Czizula János, Goldschmidt Ignác, Romberger Tivadar, Székács Ferencz, Wisinger Manó, Szemerei Géza, Bognár Rezső, Hódy József, Kése Gergely, Szabó Géza, Bloch Lajos, Hefner Bálint, Löwy Simon, Farkas Ignác, Goldstein Márton, Gottlieb Lajos, Rajner Ferencz, Till György, Kiss István, Bakos Gyula, Gessler Máttyás, Hefner Bálint, Hári Imre, Gáspár Vilmos, Peidl Gyula. — *Kilépett a Körből*: Flesch József, Martin János, Biszton Lajos, Kellner László, Stiller Ottó, Matkó Géza. — *Törlenő hátralék miatt*: Fleck Nánthán, Gál László, Gierschik Ede, Preisich Jakab, Gulyás Gyula, Hamma Károly, Harter Mihály, Kohn Vilmos, Reismann Armin, Balogh Zsigmond, Brónyay Lajos, Gál Benő, Staudinger János. — *Törölt tagok*: Amberg Ferencz, Becherer Ferencz, Bernhauser János, Brieger Tivadar, Infeld Miksa, Jurcsák Frigyes, Quittner Lipót, Romberger Tivadar (1902-ben lépett be), Róth Albert. — *Kimaradt a névsorból*: Klein Armin, Schwartz Aladár, Szántó Ferencz, Szahola Jenő. — *Helytelen nevek*: Kellner Ignác helyett László, Lohr Alajos helyett Antal. — *Meghalt*: Hlatky János, Müller Ágoston t. tag. — *Taglétszám* 372; ebből törölve 10, kimaradt 4, végösszeg 366. 1902. január 1. óta belépett 53, tehát összesen 419.

Pénztársi jelentéshez Kohn S. és Goldfinger tagtársak szólnak. Kohn S. kéri a havi ülést, hogy utasítsa a számvizsgálókat és pénztárost a számvizsgálat megejtésére, nehogy erre huzamosabb ideig kelljen a tagoknak várakozni. Ezt a havi ülés helyeslőleg tudomásul veszi.

Goldfinger tagtárs fölvilágosítást kér a pénztári kamatokról, valamint a tanfolyam és a téli mulatság kiadásainak kimutatásáról. Kívánja a havi nyugták pontosabb kiállítását és gyorsabb kézbesítést; továbbá a hátralékosokkal szemben is szigorúbb eljárást óhajt.

Pénztáros távollétében elnök fölvilágosítja fölszólalót, hogy a kamatok mindeddig a tőkéhez lettek csatolva, és a mennyiben e körül mulasztás vagy tévedés történt volna, azt pénztáros sajátjából fődözi. A tanfolyam költségeire vonatkozólag tudatja elnök, hogy annak részletes kiadásai csak a tanfolyam befejeztével lesznek kimutathatók; továbbá a téli mulatság kiadásairól is legközelebb jelentést fog tenni pénztáros. A mi a hátralékosokat illeti, elnök meg van győződve, hogy pénztáros szigorúan az alapszabályok értelmében jár el, pedig tekintettel kell lennünk a mai rossz munkaviszonyokra is. A havi nyugták pontosabb kiállítására vonatkozólag pedig nem pénztáros hibáztatható mindenkor, miután sok esetben a házi-pénztárosok részéről is történnék némi mulasztás.

Goldfinger tagtárs megnyugszik az adott fölvilágosításban, a havi ülés pedig tudomásul veszi a tagállományra vonatkozó pénztárosi jelentést.

Ezután elnök előterjeszti Radnai V. amaz indítványát, hogy az alapszabályok módosítsanak. Elnök ezt oly értelemben ajánlja, hogy küldessék ki egy bizottság, mely az alapszabályokat áttevődjálja és a szükséges módosításokat vagy pótlandó hiányokat a havi ülés elé terjeszti.

Stalla M. tagtárs ajánlja, hogy ez egy vegyes bizottság legyen, úgy a választmány, mint a tagok sorából, mit a havi ülés elfogad és a választmány részéről: Pavlovsky J. A., Radnai V., Wözner J.; a tagok sorából pedig Kohn S., Stibinger H. és Stalla M. választattak meg, mely bizottságot elnök és titkár hivatalból fogja összehívni.

A netáni indítványok és kérdéseiteknél Goldfinger tagtárs indítványozza, hogy a nyári hónapok alatt is tartassanak havi ülések. — Bár a Kör vezetősége szivesen meghozza ezt az áldozatot, de a tagtársak távolmaradása miatt elnök nem tartja czélyszerűnek ezt a csekély szünetet be nem tartani. A havi ülés Goldfinger indítványát nem fogadja el.

Kohn S. felszólal, hogy a legutóbbi havi ülésen fölvetett szakkérdés nincs-e még megoldva. Erre vonatkozólag Pavlovsky J. A. alelnök tudatja, hogy a szakközvetítő bizottság a napokban tartja meg első ülését, a melynek napirendjén van a szakkérdés megoldása is. Az ülés eredménye a Gr. Sz.-ben fog közzététetni.

Stalla M. tagtárs a tanfolyam bezárásáról s annak mikénti módozatairól kíván fölvilágosítást. Alelnök tudatja, hogy ennek alpmódozatairól a szak- és irodalmi bizottság legközelebb fog határozni.

Gang K. tagtárs indítványozza, hogy a *Typographia*-ra fizeszen elő a Kör. Elnök fölvilágosítja indítványozót, hogy ez már régebben megtörtént, mert a Kör rendes előfizetője a *Typographia*-nak.

Hollósy J. tagtárs indítványozza, hogy a Gr. Sz.-ben jelenjenek meg nyomtatásban a tanfolyam hallgatóinak jobb dolgozatai. Alelnök fölvilágosítása és többek hozzászólása után abban állapodik meg a havi ülés, hogy nem szavaz az indítvány fölött, hanem azt az elő-

adóknak az irodalmi és szakbizottsággal való együttes megállapodására bizza.

Ezzel a napirend kimerült.

Miután szakkérdést senki sem nyújtott be, elnök megköszöni a tagok érdeklődését és az ülést berekeszti.

Román Antal,
titkár.

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszedésénél a lehető legnagyobb szigorú és buzgóságot fejtsek ki. (A ki két hónappal hátralékban van, az nem kap Grafikai Szemlét.) A beszédett tagdíjakat az üzletben alkalmazott összes szakköri tagok névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte vagy postán, vagy pedig Wolf Antal útján Rencsisovszky Ferenc szakköri pénztároshoz (VIII. kerület Népszínház-utca 51. sz. I. 1.) lehetőleg minden hó 12—15-ig.

Kedvezményes jegyek a Magyar Színházba. A Magyar Színház igazgatósága Körünk megkeresésére a következő, igen mérsékelt hely-árakat engedélyezte:

I. erkély 2 kor. — filléres helyet 1 kor. 20 fillérért.

I. " 1 " 60 " 1 " — "

A jegyek vasárnap és ünnepnapokon nem érvényesek.

Utalványokat (minden helyre külön, darabonként 4 fillérért) csakis a havi nyugta felmutatása mellett kaphatják a Szakkör tagjai Rencsisovszky Ferencnél (VIII. ker., Népszínház-utca 51. I. 1.) és Novitzky N. Lászlónál (anyaegylet).

Németh Ferencz fényképész (IX., Bokréta-utca 23. sz.) a következő, igen mérsékelt árban készít fényképeket a Szakkör tagjai és családjai részére:

Vízit-fénykép... .. 6 db. 5 K, 12 db. 8 K.

Kis Makart... .. 6 " 9 " 12 " 14 "

Kabinet... .. 6 " 10 " 12 " 18 "

Makart... .. 6 " 15 " 12 " 26 "

Megrendelés alkalmával mindig az utolsó havi nyugtával kell igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest, IV., Ujvilág-utca 2., a Kossuth Lajos-utca sarkán.) Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vizit fénykép... .. 6 K, 12 db. 10 K.

6 " kis Makart " 14 " 12 " 24 "

6 " kabinet " 16 " 12 " 26 "

6 " Makart " 20 " 12 " 36 "

A midőn e kedvezményt Körünk tagjainak figyelmébe ajánljuk, egyben tudomásul adjuk, hogy a tagság mindenkor az utolsó havi nyugtával igazolandó.

Nyílttér. Hivatkozással a Grafikai Szemle f. évi februári számában megjelent „A békésmegyei könyvnyomdászok hangversenye” című közleményre, melyben „tudósító” beszámol a multság sikeréről s egyszersmind az ezen alkalomra kibocsájtott meghívót botrányosan kezdetlegesen deklarálja, csak azt válaszolhatom, hogy a kiállító Lepage-czégnek a „tudósító” förmedvénye éppenséggel semmit sem ártott, — annál kevésbbé nekem — mint-hogy a szóban forgó meghívó több szaktárs tetszését is megnyerte. Egyébiránt „tudósító” felszólítom, hogy ha jóhiszeműségéről meg van győződve, dobja le magáról

a lepelt és nevezze meg magát; ellenkező esetben tisztességét kénytelen volnék kétségbe vonni. Békéscsaba, 1902. május 3. *Tóth Lajos.*

Felelős szerkesztő *Tanay József.* Főmunkatárs *Firtlinger Károly.*
Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

JULIUS MÄSER (Lipce)

magyarországi képviselője.

A Mäser-lemezek raktára.

TELEFON 62—79.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Sólom-utca 13.

Buch-u. Steindruck-Farben-Fabrik

Gyári üzemünk felőleli valamennyi, a grafikai szakma számára szolgáltató **FESTÉKEK** gyártását, elismert kiváló minőségben.

A cég minden kiállításon, melyen részt vett, ki lett tüntetve, így Párisban is 1900-ban a **grand prix-vel** és két aranyéremmel.

RAKTÁRAK AUSZTRIÁBAN
ÉS MAGYARORSZÁGBAN:

CARMINE HUGÓ

BÉCS, BUDAPEST ÉS PRÁGA.

A M. Kir. Tud.-Egyetemi Nyomda Igazgatósága.

3884. szám.

Tekintetes
RÁKÓCZY M. vegyész tanár úrnak
BUDAPEST, VI.,
Csengery-utca 39. sz.

Folyó évi július hó 27-én kelt megkeresésére tisztelettel értesitem, hogy folyékony iparolaja a vezetésem alatt álló intézetben hasznavehetőnek bizonyult s főleg azon tulajdonságánál fogva, hogy nyomás közben a clichét vagy akár az egész szedési formát pár perc alatt teljesen megtisztítja s a tovább nyomás munkája haladék nélkül folytatható.

Budapest, 1901. november 28.

KLESZNER, igazgató.

CS. ÉS KIR. SZAB.

HERMANETZI

PAPIRGYÁR RAKTÁRA

Budapest

VI. ker., Gyár-utca 64.

Alapított 1829. évben.

Levél-, könyv-, karton-,
nyomda-, író-, rajz-,
boríték-, csomagoló-,
göngy-, itató-,
szűrle- és mindenmű merített
nyomda-
papirok.

MÁSOLÓ-,
SELYEM-
és VIRÁG-
SELYEMPAPIROK.

Merített író-, okmány-
és könyvpapirok.
PAPIRZACSKÓGYÁR.
Mindennemű lemezek stb.

BÖLE JÓZSEF

ASZTALOS M.

Van szerencsém tisztelettel értesíteni, hogy a **könyvnyomdai felszerelések** készítésére berendezett

Asztalos-műhelyemet

VIII. Vas-utca 7. sz., 10. ajtó alá helyezem. Szakmában számos éven át szerzett tapasztalataimnál fogva, mint eddig, úgy a jövőben is főtörkövésem lesz t. vevőimet mindenképen kielégíteni. Szükség esetén kérem a fentnevezett új czímetet használni.

Regálók s nyomdaiszekerények raktáromban mindig vannak.

SCHÖNTAG GYULA

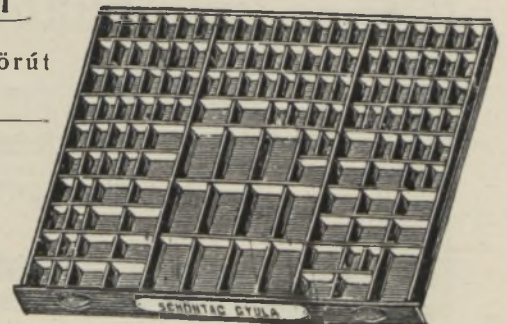
szakasztalos

BUDAPEST

VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antiqua-
szekrény 3 frt.
Nagy szekrény
4 frt.

*
Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

A szakközönség figyelmét teljes mértékben és méltán felköltik a

Victoria-Werke A.-G., Nürnberg

cég által előállított

szalagnélküli könyvnyomtató gyorsajtók
és hengeres kézi gyorsajtói.

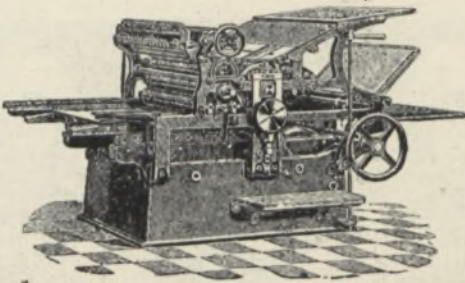
A ki gépeket akar vásárolni, tegye előbb elfogulatlan bírálat tárgyává gyártmányainkat és hozassa meg magának a részünkre már eddig is kiállított fényes bizonyítványok sorozatát.

KÉPVISELŐNK:

KLEIN JÓZSEF

BUDAPEST, VI.,
Podmaniczky-utca 73.

Utóbbi elfogad megrendeléseket teljes nyomdai felszerelésekre is, garántálván annak pontos teljesítését.

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS SZERSZÁMGYÁRA
BUDAPEST, IX., RÁKOS-U. 11.

FŐZLET ÉS GYÁR

BÉCS, VII., BURGGASSE 90.

A PÁRISI KIÁLLÍTÁSON GRAND
PRIX-VEL S KÉT ARANYÉREM-

MEL LETT KITÜNTETVE.

ALAPITTATOTT 1878. TELEFON 54—89.

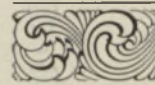
A GRAFIKAI IPARÁGAK ÖSSZES
SZÜKSÉGLETEINEK RAKTÁRA.

NYOMDAFESTÉKEK, KENCZÉK ÉS
HENGERANYAG NAGY RAKTÁRA

KAST és EHINGER

G. M. B. H. STÜTTGARTI ÉS
FEUERBACHI GYÁRAIBÓL.

KÉPVISELŐJE: KÖNIG ÉS BAUER, WÜRZBURG
HUGO KOCH, LIPCSE ○○○○
AUGUST FOMM, LIPCSE ○○○○
○○○○○○○○○○ CZÉGEKNEK.

REPRODUKÁLÓ-MŰINTÉZET

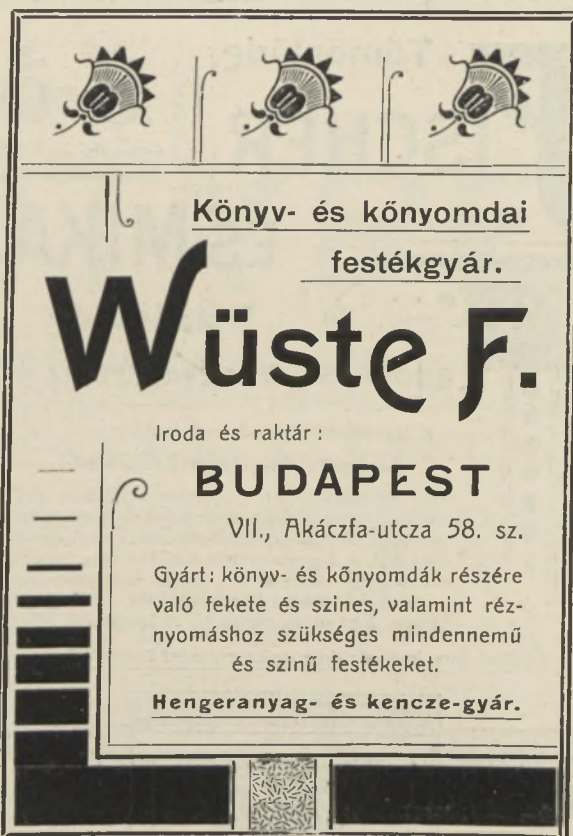
PHOTO-CZINKOGRAFIA

WOLTITZ
MANFRÉD

AUTOTYPIA
PHOTOTYPIA
+ CHEMIGRAFIA
4-SZÍNŰ NYOMÁS-
PHOTOLITOGRAFIA

TELEFON
18 99

BUDAPEST, VI. KIRÁLY UTCA 30.

Könyv- és könyomdai
festékgár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST
VII., Akácfa-utca 58. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kencze-gyár.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE, BUDAPEST.

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4
festékdörzsölő hengerrel. Kétszint
nyomó gépek, 2 festékszerkezettel,
2 vagy 4 festékdörzsölő henger-
rel. Tégelynyomású gyorsajtók.
Önműködő késköszörülő-gépek.
= Csomagoló- és simító-sajtók. =

FASZNÁLT GYORSSAJTÓK

alaposan kijavítva és átalakítva, jót-
állítás mellett jutányos árért eladók.

Papírvágó- és papírfúró-gépek.
Aranyozó-, dombornyomású- és
kivágó-sajtók. Könyvnyomdai kézi-
sajtók. Tömöntödei berendezések.
Könyomdai gyorsajtók. Transz-
misszió-telepek. Hungária akczi-
densz-gyorsajtók.

KÖRFORGÁSÚ NYOMÓGÉPEK

újságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
készhajtogató készülékkel.

Tömöntöde
FISCHER

ÉS MIKA

Betüöntöde

BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCZA 6.

A legkülönbélebb czélszerű és divatos

Könyv- és címzetükből

nagy választékot tart. — Folyton készletben tart: szerb és héber betüket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb minőségben kiállítva. — Ajánlja szabadalmazott nyomdai vonalzó-berendezését táblázat-szedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 korona.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

UNION

FOTOCZINKOGRAFIAI

MVINTÉZET

BUDAPEST

AUTOTYPÁ
FOTOTYPÁ
CHROMOGRAFIA
FOTOLITOGRAFIA

VI. UJ-UTCZA 37^{sz}

MINDENMÉ **CLICHÉK** ELKÉSZÍTÉSE
VALAMINT

KÜLÉS BEL **FÉNYKÉPFELVÉTEL** ÉPÜLETEKRŐL

GYÁRAKRÓL, TÁRGYAKRÓL ÉS ESZKÖZÖLTETIK

TELEFON: 295

Államilag kedvezményezett első magyar
KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

KURZWEIL JÁNOS

Kitüntetések:

Temesvár 1891.

Philippopol 1892.

Országos Iparegyesület 1892.

Mill. kiállítás Budapest 1896.

47.004. és 53.406. számú
osztr.-magyar szabadalmak.

ÉS TÁRSA BUDAPESTEN

Telefon 56—64.

Gyár, iroda és raktár:
IX., Márton-utca 19. sz.

SZEDŐSORZÓK

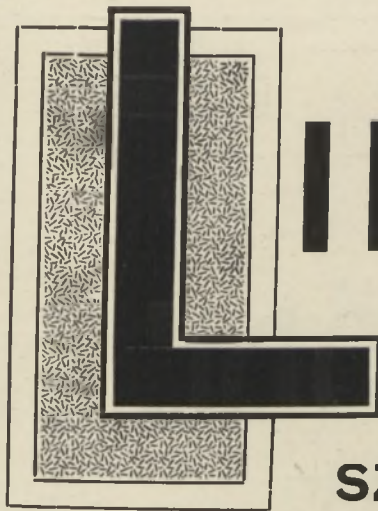
igazítható feszítővel, szabad. saját találmány.

Készít legjobb minőségű illusztráció-,
ujság-, mű-, díszmű- és mindenféle színes

Bronzok. ☆ Kenczék. ☆ Koromégetés.

FESTÉKEKET.

Patent gelatin hengeranyag.

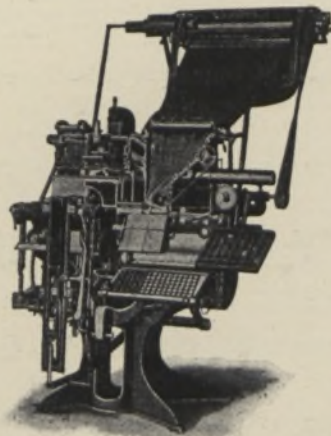
A L I N O T Y P E

a világ legtökéletesebb, legnagyobb munkaképességű, legmegbízhatóbb, legelterjedtebb és legjövődolgozóbb $\times \times \times \times \times \times \times \times \times \times$

szedő- és soröntőgépe.

Ezideig 9000-nél több LINOTYPE adatott el a világ minden tájára, melyek közül 600-on felül Németországban, \circ Ausztria-Magyarországon és a Svájcban van elhelyezve. \circ

BÉCS:	Darab
Neues Wiener Tagblatt	10
Reichswehr	4
S. Bergmann	2
Joh. N. Vernay	4
BOZEN:	
Gotthard Ferrari jun.	1
BRÜNN:	
Tagesbote	3
Deutsches Blatt	2
BUDAPEST:	
Budapesti Hirlap	10

INNSBRUCK:	Darab
Tiroler Tagblatt	1
KARLSBAD:	
Feller-nyomda	2
KOLIN:	
Pak-nyomda	1
LAIBACH:	
Kleinmayr-nyomda	1
LINZ:	
Linzer Zeitung	1
PRÁGA:	
Beaufort nyomda	5
Narodny Listy nyomdája	3
REICHENBERG:	
Stiepel-nyomda	3

Legegyszerűbb
kezelés.

Legnagyobb
munkaképesség.

ELSŐRANGÚ KITÜNTETÉSEK:
PÁRIS 1900: Grand Prix és két
aranyérem.
KARLSBAD 1901: Díszoklevél és
aranyérem.

Prospektusokkal, betűmintákkal, referenciákkal stb. szívesen szolgál:

M. Duker **Nachfolger** (hirdetőiroda) **Wien, I.,** vagy pedig:

Gutenberghaus Gebrüder Geel

Wien, VII/2. (a berlini Mergenthaler Setzmaschinenfabrik vezérképviselője).

ELSŐ MAGYAR
BETŰÖNTÖDE

RÉSZV.-TÁRSASÁG

BUDAPESTEN

VI., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZ.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS. ↓		TÖMÖNTÖDE. ↓ ↓ ↓
MECHANIKAI MŰHELY.		ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS. ↓
GALVANOPLASZTIKA. ↓		RÉZLÉNIÁ-GYÁRTÁS. ↓

Egész nyomdai berendezések jutányosan és gyorsan fogatosítottak.

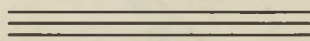
Dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

KÖNYV- és CZÍMBETŰKBŐL,

Körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,
 továbbá a legkülönfélébb ékitményekből és egyéb nyomdai
 felszerelvényekből.

TELEFON 23—70. SZ.

ÚJDONSÁG
!! EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT
 Czettel és Bendtner szabadalma. ↓

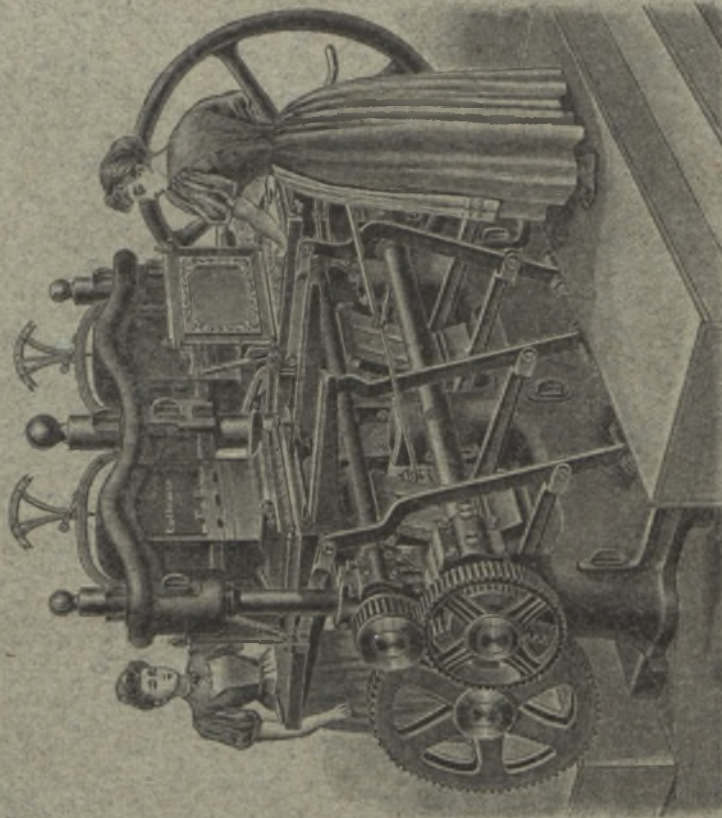
Nagy-Becskerek Jokly Lipő. PleitZ Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.). Oresits I. (bérlo: Seprős Valter).	Nyiregyháza Bessenyei ny. Jóba Elek. Piringer János (tulajdonos: Özv. Piringer Jánosné). Szabolcsi Hirlap nyomdája (tulajd.: Székely Imre).	Rózsahegy Kohn József. Salva Károly.	Szegzárd Árva J. Báter János. Lengyel Pál. Ujfalussy Lajos utóda: Molnár Mór.	Tisza-Füred Goldstein L.
Nagy-Enyed Nagyenyedi könyvnyomda és papírrágyár r.-t.	Nyitra Huszár István. Iritzér Zsigmond. Löwy Antal Neugebauer Nándor. Reicheles Lipót.	Salgó-Tarján Friedler Ármín. Pollacek József.	Székelyhid Kohn Sámuel.	Tolna Weltmann Ignác. Tolna-Tamási Jeruzsálem Ede.
Nagy-Kálló Sarkadi József.	Ó-Becse Löwy Lajos.	Sárbogárd Spitzer Jakab	Székely-Keresztúr Szabó Testvérek.	Torda Fülssy és Sztupjár.
Nagy-Kanizsa Fischel Fülöp. Krausz és Farkas. Wajdics József. Weisz L. és F.	Ó-Kanizsa Brück P. Pál. Schwartz A.	S.-A.-Ujhely Hegyalja-könyvnyomda (tul.: Alexander Vilmos). Landesmann M. és Társa. Löwy Adolf. Pannonia-nyomda (tul.: Jurcsó és Ocskay). Zemplén-nyomda (tulajd.: Ehlerth Gyula).	Székelyudvarhely Becsek D. Fia. Betegh Pál.	Torna Rosenblüth Simon.
Nagy-Károly Róth Károly. Sarkadi Nagy Zsigmond.	Oravicza Kehrer C. Wunder Károly.	Sárospatak Ev. ref. főiskola nyomdája (bérlo: Steinfeld Jenő).	Székesfehérvár Debreczeni Gyula. Eisler Adolf. Glück Mor Kaufmann F. Singer E. Számmer Imre (tulajdonos: Heckenast Kálmán). Számmer Kálmán. Székesfeh. és Vidéke ny.	Török-Kanizsa Brück P. Pál
Nagy-Káta Nagykátai és Monori könyvnyomda Nagy-Kátán (tul.: Molnár S.).	Orosháza Pless N. Veres Lajos.	Segesvár Horeth Frigyes. Jördens Testvérek.	Szemecz Fischer Náthánné.	Trencsén Gansel Lipót. Skarnitzl X. Fr.
Nagy-Kikinda Gujjin V. Pannonia ny. Radák János.	Orsova Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Selmeczbánya Joerges A. özv.	Szentes Kecskeméti Szabó Kálmán és Vajda Ernő. Szentes és Vidéke ny. Vajda Bálint utóda.	Turóc-Szent-Márton Oasparik J. Magyar nyomda (tulajd.: özv. Moskóczy Ferenczné) Turócszentmártoni nyomda r.-t.
Nagy-Kőrös Bazsó Lajos. Ottinger Kálmán.	Ó-Széplak Nyitrai-egyházi gazd. egyll. ny.	Sepsi-Szent-György Jókai-nyomda r.-t. Móricz István és Vojna J.	Szent-Endre Schwarcz I.	Új-Arad Mayr Lajos.
Nagy-Marton Gellis Henrik.	Paks Rosenbaum Miksa E.	Siklós Harangozó József. Minerva-nyomda (tul.: Klein F.)	Szent-Gotthárd Wellisch Béla.	Újpest Fuchs Antal és József. Krömer Alajos. Salgó és Társa.
Nagy-Mihály Landesmann B.	Pancsova Jovanovics Testvérek. Kohn Samu. Viktória-nyomda. Wittgischlager Károly.	Somorja Goldstein József.	Szenic Bezsó János és Társa.	Új-Verbász Verbászi könyvnyomda (tul.: Trbojevich M. Sz.).
Nagy-Röcze Büchler Béla.	Pankota Ifj. Bod József.	Sopron Berghöfer és W. isz. Breiner E. Petőfi-könyvnyomda (tul.: Zsombor Géza). Romwalter Alfréd. Röttlig Gusztáv. Török és Kremszner. Zollner és Ungár.	Szent-Erdre Schreiber Mór	Újvidék Fuchs Emil és Társa. Hirschenhauser Benő. Hungária-ny. Ivkovics György. Miletics Szvetozár. Popovics Testvérek.
Nagy-Szalonta Liebermann Mór. Reich Jakob.	Pápa Goldberg Gyula. Nobel Ármín. Ref. főisk. nyomda. Stern Rezső.	Stájerlak Hollschätz F.	Szerencs Simon József.	Ungvár Gellis Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés. Szt.-Bazil-ny.
Nagy-Szeben Drotleff József. Krafft W. Reissenberger Adolf. Tipografia r.-t. Tipografia Archidiecesana.	Pécs Lyceumi nyomda. Pécsi irod. és könyvny. r.-t. Taizs József. Wessely és Horváth.	Sümeg Horvát Gábor.	Szigetvár Corvina-nyomda. Kozáry Ede.	Vác Kír. orsz. fegyintézet ny. Kohn Mór. Mayer Sándor.
Nagy-Szecsény Glatstein A.	Pécska Ruber István.	Szabadka Bittermann József. Braun Adolf. Hirth Lipót és Társa. Krausz és Fischer. Szabados Sándor. Székely Simon.	Szikszó Blank Simon.	Vág-Újhely Brück Ignác. Horovitz Adolf. Löwysohn Manó. Steinmann J.
Nagy-Szent-Miklós Wiener Náthán.	Perjámos Hungária-ny. Pirkmayer Alajos.	Szamos-Ujvár Auróra-nyomda (tulajd.: Todorán Endre). Gör. kath. egyházmegyei nyomda.	Szilágy-Somlyó Bölöni Sándor. Heimlich Weisz Katalin.	Versecz Kehrer Béla. Kirchner Ernő. Veronits József.
Nagy-Szombat Fiebig József. Goldmann Miksa. Horovitz Adolf. Reisz L. Winter Zsigmond.	Petrozsény Figuli Antal.	Szokolca Neumann, Teszlik és Tsa.	Szill-Hadad Fein Sámuel.	Veszprém Dunántúli ny. Egyházmegyei könyvny. Krausz A. Fia. Népakarat nyomdája (tul.: Takáts Sz.). Pósa Endre.
Nagy-Szőllős Ugocsa közp. könyvny.	Pozsony Alkalay Adolf és fia. Angermayer Károly. Éder István. Freystadt M. L. Katholikus nyomda. Westung. Grenzboten ny. (tul.: Simonyi Iván). Wigand K. F.	Szarvas Dolesch és Müller. Sámuel Adolf. Szikes Antal.	Szolnok Bakos István. Fuchs Lipót és fia. Fuchs Manó. Hay és Grün (Várm. ny.). Jász-Nagykún-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul.: Vezéry Ödön). Wachs Pál.	Zala-Egerszeg Breisach Samu. Özv. Tahy Rozália és tsa. Unger Antal. Vágó János.
Nagy-Tapolcsány Platzko Gyula. Zhorella Gyula.	Pöstyén Gipsz H.	Szász-Régen Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	Szombathely Bertalanffy József. Egyházmegyei könyvny. Gábrriel Ágoston. Seiler H. utóda: Szele és Breifeld.	Zala-Szent-Grót Nagy Sándor.
Nagyvárad Ifj. Berger Sámuel. Déry és Boros Freund Lajos és Társa. Helyfi László. Höng I. Láng József. Laszky Ármín. Neumann Vilmos. Pauker Dániel. Rákos Vilmos utóda. Sonnenfeld Adolf. Szent László-nyomda r.-t. (bérlo: Csávássy Gyula).	Predmér Links M. utóda: Rosen-zweig H.	Szász-Sebes Stegmann János. Winkler Lajos.	Tab Pfeifer Ignác.	Zenta Beretka Imre. Kabos Ármín. Schwartz Sándor.
Námesztő Schein M.	Putnok Gaertner Ignác.	Szászváros Minerva-nyomda r.-t. Schäser A. Szászvárosi könyvny. r.-t.	Tapolca Löwy B.	Zilah Seres Samu.
Naszód Schwartz Mór.	Püspök-Ladány Deutsch Izrael.	Szatmár Littetczy Endre. Morvai János. Nagy Lajosné. Pázmány-sajtó. Weinberger Testvérek.	Tasnád Lövinger L.	Zólyom Nádossy Testvérek. Schlesinger Ignác. Zólyom és vidéke ny.
Német-Bogsán Rosner Adolf.	Ráczkeve Róde I.	Szeged Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Lajos. Gönczi I. József. Schulhof Károly. Traub B. és Társa. Várnay Lipót.	Tata Engländer és Társa. Nobel Adolf.	Zombor Bittermann Nándor és Fia. Kollár József. Oblát Sámuel.
Német-Palánka Kristofek József.	Rákospalota Fischer és Deutsch	Szeghalom Riegel Zoltán.	Temesvár Csanád-egyházmegyei ny. Csendes J. Délmagyarors. könyvny. Gutenberg-ny. Mangold Sándor. Moravetz Gyula. Stéger Ernő utóda. Uhrmann Henrik. Union-könyvnyomda (tul.: Ifj. Steiner Károly). Veres Sámuel.	Zsolna Olasel Samu.
Nezsider Horváth I.	Resicza Eisler József. Hungaria-könyvnyomda.		Tenke Maár L. Vilmos.	Zsombolya Wunder Rezső.
Nyírbátor Friedmann Lipót.	Rimaszombat Lévai Izsó. Náray I. A. Rábely Miklós.			

Egy

»Non plus ultra« gép egymaga olyan munkaképességű, mint hat—kilencz kézi sajtó, vagy kézi egyensúlyozó-prés. o o o

★

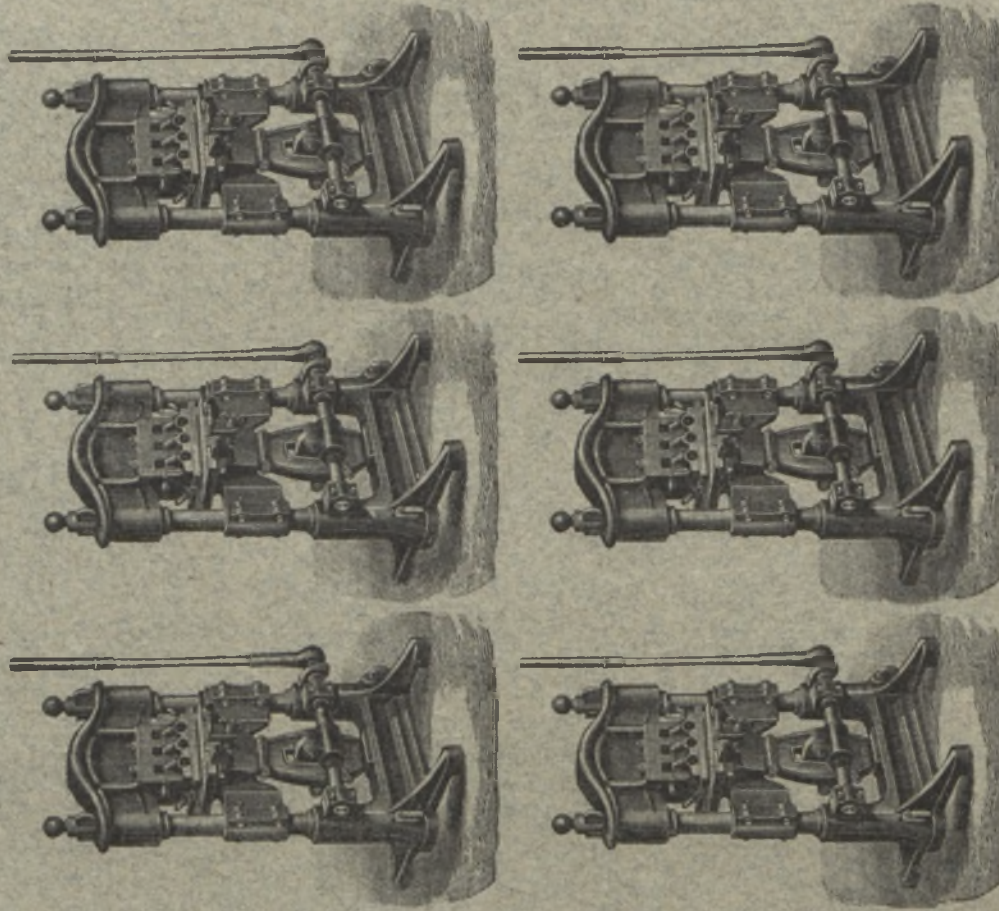
Németbirodalmi szabadalmak : 86.789., 92.007., 110.188., 111.113., 113.302., 115.273. sz.

Magyarországi képviselő:

DESSAUER ÉS MÁRKUS

BUDAPEST, VI., Lázár-utca 13.

»Non plus ultra« négy asztallal ellátott szabadalmazott gőz-sajtológépemhez csak két lényeges és az így megtakarított munkabérből egy esztendő alatt megtérül a gép ára.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Fióküzletek:

Berlin SW. 48. | o o o Páris o o o
Friedrichstrasse Nr. 16. | Rue de Paradis 21 bis.